КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Шар.

4

декабрь 1969 шу.

№ 145 (4782).

Мах 2 кеп.

Массо а мехкашкара пролетареш, цхьанаiхкета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГАРА, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГАРА, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТАГАРА

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета чIогIа хала а хеташ партега, дерригача советски халкъага д1ахойт 1903 шера денз КПСС член, В. И. Ленина тешаме ученик а, серттийн а СССР Гермоциара Низаш хьалхча хьинарегIа декъа лелийнарг цаI, гIаролыиа революционер, партийни а пачхьалкхан а деятель, КПСС ЦК член, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член, Советски Союзан маршал, Советски Союзан шозза турпал, Социалистически Къинхьегаман Турпал, Климент Ефремович ВОРОШИЛОВ 1969 шера 2 декабре 89-чу шарахь [illegible] кхелхар.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ — СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ — СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

БИБЛИОТЕКАШТА АЬТТУВ БОЛА ХА

Дукха ха йисаш Iа тIаккхача. Хаьра хIана ца эшаш чулийраш кхашкара балхаш. Юрташкарча къахьегамхошка дукхагIа а хIинц мукъа ха. Цар йиш а дукхагIа книжкаш деша, самодеятельни искусстве дакъа лаца, шайн сакхетам лакхбе. Iа — юртарча культпросветучрежденешта чIогIа аьттув болаш ха а къахьегамхошта юкъера шайн балх тоабара.

Цу гIулакх дика кхета а деш, республика дукхахча библиотекаша хIинц къаьстта теркам тIабахийтаб болх тоабара, книжкаш дешарш дукхагIа хилийтара, пайдане йола мероприятеш вIаштIехьъяхара.

Дика болх беш я Шелковской районера библиотекаш. Цийленца кхочащду цар шайн декхараш. Шерагара шерага дукхагIа хул цита книжкаш деша нах. Каст-каста вIашагIъеха дешарий конференцеш, тематически сайренаш, диспуташ. «Книжка — хIара цIагIа» яхачь девизах болх бу библиотекай болхлоша. Цар дика опыт Iоаьий къахьегамхошта атеистически кхетам балара. ХIара ферме, бригаде кхочаду книжка.

ХIанз къаьстта чIогIа къахьег библиотекай болхлоша В. И. Ленин вань 100 шу дузуча денна сийлена пакъабахара. Шерра пропаганда ю В. И. Ленина произведенешта, Ленина вахара хетаьа тайп-тайпара выставкаш вIаштIехьйоах.

Йолх кхетамца вIаштIехьбаьккхаб Назр-Юртарча районни библиотеке, Сунженски районни библиотеке, иштта кхычахьа. Бахьа опыт белгалъяккха мегаргIйолаш библиотекаш кхы а я вай республике. Цхьабакъа, белгалдаккхаза хаьгдаш дукхача библиотекай балха юкъе кхочамбоацараш долга. Цхьайолча моттигашка лоча помещененца я библиотекаш, хьачубахьхкача наха Iохоеша а книжка деша а моттиг яц. ВIашагIъеххаш тематически сайренаш, диспуташ, дешарий конференцеш. Цу тайпара кхочамбоацараш да Советски, Урус-Мартана, МалгIабика районашкарча цхьайолча библиотекашка. Атеистически болх эсала латт Ваьсерен районерча библиотекашка.

ВIалла ла мегаргдац цу тайпара кхочамбоацараш. ЦIенхаштта тоабе беза библиотекай болх. ХIара библиотеке оттае еза IаьI бергболча балха план Эггара хьалха хIанз йоакхо е еза библиотекаш чуйола помещенеш яIайха, цIена хилийтара. Чубаьхкача наха мел эша хьалаш вIаштIехьдаха деза. Боахамий кулгалхой декхарийла ба шоай юрташкарча библиотекаш тоалра материальни новкъостал де.

Къаьстта уйла е еза хIара библиотеке В. И. Ленина юбилейна хийтo яра. Цу дакъе Iоаьча дикагIча опытах пайда а эцаш, вIаштIехьбаккха беза из болх.

ЛоархIаме гIулакх да библиотекашка шоай болх бовзаш а безаш а йола кадраш хилар. Царех тайша да дерриге гIулакх.

Юкхьанцара партийни организацеш декхарийла я библиотекай балха даим йоакхо е. Балха юкъеоза еза юртара интеллигенци.

ХIара библиотеке вIашагIйолла еза дикагIча активистех латта совет. Кхетамца пайда эца беза тематически сайренех, диспутех, книжкаш дешарий конференцех. Библиотека болхлой декхарийла ба даим къахьегамхошта юкъе хила, цар дош кхача деза фермашка, бригадашка, хIара цIагIа. ХIара шера дукхагIа хилийта беза книжкаш дешараш.

Библиотекай керттерча декхарех цаI да къахьегамхошта коммунистически кхетам балар. Цу гIулакха вIашагIъеха еза тематически сайренаш, дешарий конференцеш. Цу балха цхьа дакъа да дIаяхача замах юкедисача ийрчача гIулакхашца къовсам лоаттабар, къахьегамхошта атеистически кхетам балар. Моттигерча вахарах пайда а эцаш дехьбе беза из болх.

ЛоархIаме декхар да керлача обрядашта традицешта пропаганда яр а.

ХIара библиотеке хила еза дика вIаштIехьъяьккха гойтара агитаци. Выставкаш, лозунгаш, плакаташ хила еза моттигерча [illegible] айхха буизам болаш. Хьалхашка латта декхараш кхочашдоа къахьегамхой тIахьехаш.

Кхетамца е еза керлача книжкана пропаганда, книжкаш дешарашта ханнахьа дIадовзийта деза дикагIйола опыт юкца литература. ХIаране шийна эша книжка харжа йиш йолаш вIаштIехьлакхха деза гIулакх.

Культура министерство, культура районни отделаш, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийла я библиотекай балха денна терко е.

В. И. Ленина юбилейна сийлена пакъабахара, дерригa советски халкъ санна, чуйнна къахьегаш ба Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой. Республика библиотекай болхлой сийлен декхар да, болх массе оагIорахьара тоабь, шоай декхараш сийлена кхочашдеш езача юбилейна пакъабаха.

Дукха ха яь гIалгIай йоI Горбакова Малийка «Малгобекнефть» НПУ цхьоалгIча промысле операторалла балха ева. Цхьабакъа, хIанзлехьа хьалха латтарий мутIараште юкъе яхай из. Цхьаккха смена дIайодац цо ший задани кхочаш ца еш. Хьинаре дакъа лоац комсомолка общественни балха юкъе а. Ер шу доладелча дина ю. Горбикова юкъе йолча бригада планал совгIа дьаккха «Iаьржа дошув» 80 эзар тонн гаргга да. Хьадоаккхача мехкдаьттагеш газагеш дIабода мел доахбарх пачхьалкхенна кходаьа 27 эзар сом. Уж толамаш доахача дикза дакъа лаьцад Малийкас а.

СУРТА ТIА: оператор Горбакова Малийка.

А. Пономарева сурт.

Арахец керда продукци

Ленински къахьегама вахте эттача Грозненски «Электроприбор» завода коллективо хинал дукхе хьалхе кхочашъяьй продукцина реализаци яра 11 бетта задани. Планах лаьрхIачул совгIа арахийцай 93 эзар сома мехьа электрографически машинаш, шариковни ручкаш, кхыйола продукци. Укх бетта завода болхлоша арахеца лерхI 400-КЛ ййа керда электрографически машина. Цул совгIа укх бетта серийно арахеца долалергда кхаь тайпара эзду шариковни ручкаш. Къаьстта хьинаре къахьег Н. П. Гребневс кулгалдеча шоллагIча цеха коллективо. Цунга я завода карара-каре тела Ше байракх.

Р. ЧИГРИНА.
Грозненски «Электроприбор» завода [illegible] начальник.

Бурувдеттараштa лаьрхIа

ЧIоагIа хьинар айдеш къахьег укх шера Грозненски ремонтно-механически завода болхлоша. Пятилетка хьалхарча диъ шера задани 28-ча ноябре кхочашъяьй цар. ХIанзлехьа планах лаьрхIачул совгIа арахийцай 20 эзар гаргга сома мехьа продукци. Завода цехашта юкъе яьржача социалистически яьъе хьалха латт Миряев Александр Васильевич керте латтача цеха коллектив. Пятилетка хьалхарча диъ шера план кхочашъярал совгIа, 28 ноябре кхочашъяьй цо укх шера план а. Шу чакхдалалехьа республикерча бурувдеттарашна дIакхоачийтаргья итташ эзараш сома мехьа оборудовани.

Л. ГРОМОВА,
Грозненски ремонтно-механически завода плановни отдела начальника заместитель.

Мехкдаьтта кIедж техай

«Грознефтеразведка» треста кIоаргга токхама буру деттача Али-Юртовски контора «Эльдарово» майде № 67 йолча скважине цхьоалагIча декабре мехкдаьтта кIедж техай. Денна буса 320 тонна мехкдаьтта лу цо. Белгала боагIа къаьстта дика къахьийта бурувдеттар Савченко Николай, бурувдеттарчун гIовча Танзиев Ваха, лаборантка-коллектор Старицкая Нина. «Эльдарово» укх шера кхоалагIа теха мехкдаьтта кIедж я из.

М. ЛЕВИН.

КОЛХОЗА КЕРДА ХЬОКХАМЕ УСТАВ

Колхозни ахархой, дерригача советски халкъа вахаре белгалъьина еза вехa санна вай Даьхен историена юкъегIоргья колхозхой КхоалагIа Еррисоюзни съезд. Цун решенеша йоахха власта ергья юрта боахам дегIаяхара, коммунизм хьалъяра декхараш толаме кхочашдара.

Селхан «Правда» тIа кепатехи арадаьннад съездо массава раьза волаш тIаийца а КПСС Центральни Комитетой СССР Министрий Советой чIоагIаь а дола колхоза керда Устав. Цо къагга тешал ду вай социалистически демократи лерагIа дегIайхаш хилара, КIоарта халкъа мIаш долаши шеко йоаца совлеташ йолаши хилара. Керда Устав вIаштIехьа а даьхха сийчаьа КПСС ЦК Генеральни секретаре Л. И. Брежнева кулгал а деш, из дукхача дакъа лаьцад итташ миллионаш наха — колхозхоша, болхлоша, специалисташа, Iилмахоша.

Съездо хьахьекхар ленински кооперативни план толар, керда сийрда перспективаш хьайийллар юртарча къахьегамхошта хьалхашка. Йоккхий социалистически предприятеш а хиина дIаэттай колхозаш. Тахан юкъера лаьрхIача 6 эзар гектар лаьтташ кхоачхIара боахама — 1935 шера хиннатул диказа дукхагIа. Колхозе екъаш йоаца фондаш бардIазза дукхагIа а хиина. хIанз 53 миллиард сом хIана [illegible] [illegible] къахьегам энергица кийчбелга колхозхой шоллагIчен кхоалагIчен съездашта юкъерча юкъагIа иттазза хIана деннадаш аьнна лакхденнад. Юрта доккхий хувцамаш хиннад социальни отношеней, быта, культура дакъе а. Уж хувцамаш а парте XXIII-ча съездо, КПСС ЦК Пленумаша юрта боахама хьалхашка оттадаь керда декхараш а массе оагIорахьара хьахьекхад колхоза Хьокхамеча Устава тIа. Цо хьахьокх юртбоахама производство дегIаахара темпаш сихьяра, дукхача колхозни ахархой творчески хьинао лакхдара, общественни доалахье дIахо дегIакхувларан чIоагIъяран тIаберзабаь вай парте никъ.

Колхозий лоархIамегIара декхар — общественни боахама резервеш тоаоьеха юртбоахама продукташ дукха дукхагIа кхаран цу дарда тIа юртарча къахьегамхой хьал-тоаo тоаяран биззагIа пайда эцар. Уставо локхий декхараш тIадожаду боахамий кулгалхошта, специалисташта, колхозхошта. Уж декхарийла ба лаьтта лораде, цун беркат ма могга дукхагIа лакхде. Дуне мел доал делае царга дIаенкай юртбоахама лаьттай 224 миллион гектар, цу дакъе 114 миллион гектар хIана дац аьнна оада лаьтташ. Iалаьмате дукха лаьтташ да иштта совхозий доалахьа е. Хьурмат деш воле цо санна лаьттанга хьежа, хьуакъаьц тIа-тIа дукхагIа лакхдулга вIаштIехьдаха деза хIара колхозхочо, совхоза болхлочо, специалисто. Лаьтта лелаяра культура лакхъяр дуьа къовсам лоаттабар — юрта боахамерча прогрессо хилан дарглоаца хьал. МоллагIча тайпара а лаьтта толхадер, йоахар колхозхой КхоалагIча Еррисоюзни съезде, общественне дуьхьала гIулакх санна лархIа доагIа. Цунна тIаккхувдачо, из хьурмат доацаш лелаечо, цун беркат сов ца доахачо далкъа хьал-торон материальни ларда бухйоах.

Кердача Устава керттерча положенеша шерду колхозаш болама гIулакхашта шоай мукъагIа кулгаш цар инициативех, цар творчествана никъ хьабелл. Колхозашта шерра никъ хьабелл планаш уттаяра, къахьегам вIаштIехьбаккхарах пулак мах телараш, боахама расчет юкъекхувлара. Производство толаме лелаяра дукхача хьале новкъостал ду юртбоахама продукцина луча пачхьалкхен чIоагIача плано-заказо. Укх тIехьарча шерашка ше дика хилар хьакхдела йола из [illegible] колхозни вахаре [illegible] чIоагIъьай.

Уставо колхозаш декхарийла ю накоплени потреблени вIашиихьана тарьеш лелаяра хьакхехьа нийса. Экономически бакъдаь дола дIаэхараш кхочашде производственни, страховой, культурно-бытовой фондаш лакхъяра даим йоакхо е, къахьегамах мах телара социалистически принцип нийса чакхъяха.

Производственни кооперировани даьье Iоаьаьа опыто дени поэстна тIа оттаду колхозий материально-технически ресурсаш ахчан средстваш вIашагIтохара, царех пайда дикагIа эцара декхар. Цо вIашагIйоккхийтай колхозни пачхьалкхен-колхозни специализированни предприятеш, организацеш, объединенеш. Къаьна йоахаш йолаш а юртбоахама производство шоашта чухьа цун продукци промышленносте чакхъяхара органически цхьана таръеш йола агрерно-промышленни объединенеш.

Кердача Устава белгалагIа йола башхало сенах латт аьлча, из латт, колхозни демократи дIахо чIоагIъяран дегIакхувларин, общественни боахама доал даре формашеи методаши эргайоахаш тоаярa цо новкъостал деш хилар. Колхозхой бокъонаш шерду, хIаьта цуна цхьана шоай къахьегама хьалхара, коллективерча юкъарча гIулакхашта хьажара цар бехктохам лакх а лу.

Устава проект юкцача хана белгалдаьхар демократи дIахо дегIакхувлар, юрта вахара лоархIамегIа дола дешаш юкъа дувцар духьа лохера яьина лакха кхачнаш хоржаш йола колхозий Советаш вIашагIйоккхийта шоашта лоаш хилар. Цу тайпара Советаш боахамий опытни кулгалхоех, производстве хьалха латтарех, специалистех вIашагIйоккхар пайдана лаьрхIар съездо. Укх денношка эгаоь хьаллхара заседани хилар колхозхой КхоалагIча съездо хоржача союзни Совета.

Колхозни стройна чаргIайчача доккхийча дIамехх цаI — кхашкен фермашкен къахьегараш пенсешна Iалашбелга, къахьегамах гарантированни мах телга, кхыйола социальни гIулакхаш юкъедоаладар. ХIанз съездо цьча решенешка хьежжа чакхйовхаргья боахамаша еча отчисленей лотах колхозхошта социальни страховани яра дIарча цхьа система. Цу дерригача гIулакхаша новкъостал дергда лаьтташ лелаерий [illegible] хьинар лакхдара.

Хьокхаме оаш колхоза Уставах. Из [illegible] да аьлча, да дIабоаьший массе оагIорахьара гIулакхаш цIаш хилар, ерригача колхозий хьашташи лерхIараш юкъара хиаво цо ший чулоацамца тIахьокхийта. Цу цхьан ханна «хьокхаме» яхача дешa тIа белгалдоаккх, мекха тайп-тайпарча зонашка йола колхозий башхалонаш уж шо-шоай тайпара хилара кердача Уставо теркамделга. Цун ларда тIа оттадь хила деза хIара боахама Устав.

Колхозни вахара Устав чIоагIа деина дIадоладенная. Цу лоархIамеча документа чулоацам колхозхошта шерра дIабовзийта, хIара къахьегамхочунга из дIакхочабе, пятилетна задане хьахьала кхочашъяр духьа, В. И. Ленин вань 100 шу дизара дакъа доагIаьне тайпара пакъалаьар духьа лейхо социалистически яхь юрта мел могга дегIакхувла езаш я моттигера партийни, советски, юртбоахама органаш.

(1-ча декабрера «Правда» передовая).

КОЛХОЗА ХЬОКХАМЕ УСТАВ

Колхозни строй дIакъоастаде йиш йоаца советски социалистически общества дакъа да: из В. И. Ленина белгалбаьккха, исторически нийса хиларна теххка, ахархой башхалонашен хьашташен мяххара бола уж боалашбоалаш коммунизмата йоалара никъ ба.

Производства средстваш общественни доалахьа хилaро, бокъа коллективни боахам толамагIа хилaро, партей правительствa хIара денна еча йоакхонон деча новкъосталон йиш хилийтар юрта Iадальмате доккхий социально-экономически хувцамаш де. Шоаш кхо пе беш колхозни ахархоша къахьегарах, болхлой классa, дерригача советски халкъо низ тIабахийтарах колхозаш йоккхий механизированни юртбоахама предприятеш а хиина дIаэттай, лаьрхIа варгвоацаш дукха Iайнан цар рузкъа, лакабениаб колхозхой вахара боарам. Йоалин-йоалаш дIайоалеш латт городан юртан юкъера башхалонаш.

Социалистически боахама общественни форма хилeрах тарра колхозаш дIахо а юрта производительни низаш дегIаахара лекхарашa маяххара я, цу формо Iалашду колхозни демократе ларда тIа колхозни вaха шоаш производствана доал лелга, колхозхой личнин хьашташ общественни халкъа юкъарча хьашташца нийса лархIа йиш хулийт. Колхоз — из ахархошта йола коммунизма школа я.

Коммунистически парте хьалхале а лелаеш колхозни ахархоша, болхлой классаца айхха а бохаргбоаца а буззы а болаш, хьинаре дакъа лоац вай мехка коммунизм хьалъяра юкъе.

I. ДЕ ЛЕРХIАРАШИ ДЕКХАРАШИ

1. ______________ республика ______________ области (края) ______________ округа ______________

колхоза ______________
(колхоза цIи)

производства общественни средствай коллективни къахьегамех ларда тIа йоккха социалистически юртбоахама производство лелаяра шоай лоIаме вIашагIкхайттаяра ахархой кооперативни организаци я.

2. Колхоз ший керттера декхараш лерхI:

общественни боахам мамогга чIоагIбари дегIабоалабари, къахьегама овсарлеш общественни производства эффективносте хаьдийза лакхъяр;

интенсификаци яра, дIахо а колхозни производство технически кхы а чIоагIагIа Iалашъяра, комплексни механизаци электрификаци, лаьтташта шерра химизаци, мелиораци юкъейоалабра цхьаьна производстве лакхъяра пачхьалкхена дукхагIа юртбоахама продукци йоахари;

партийни организацe кулгалда колхозхошта коммунистически кхетам балара уж общественни вахара юкъеозара, социалистически яхь дегIакхувлара болх бар;

дегIадоагIа колхозхой материальни культурни хьашташ кхы а дизагIа кхочашдар, сиген юртех дика чийчъаь поселкаш яр;

колхозо социальни Iалашаеш, культурно-бытовой гIулакх деш чувахa цIеной деча а царна ремонт еча а, доагорца Iалашъена новкъостал деха.

5. Колхоза член декхарийла ва: колхоза Устав ахар де, чурча распорядка правилаш лелае, колхоза юкъарча собранен социамашта правлене решенеш кхочашъе;

общественни боахаме хьалала, ЕIена къахьега, къахьегама дисциплина йолаш хила, балха дикагIа йола методаши приемаши лелае;

колхоза доал дара гIулакхашта юкъе хьинаре дакъа лаца, пачхьалкхени колхозни доалахьара рузкъа кхоае а лораде а, общественни рузкъана доад ца дари кхом ца бари ца магийта, общественни пайда эчача лаьттах присуадебни фондаш рационально а нийса а пайда эца.

6. Колхоза членаш а болаш бус хина колхозера дIебаха нах ер моттигаш эттача:

эскара гIулакха тIа бокъонца йола ха йоаккхаш волаш;

хержа советски, общественни, кооперативни организацешка гIулакха тIа волаш;

производстве болх беш а вокзаш деша вахача;

колхоза правлене оттаьча хена колхозий юкъарча организацешка, промышленносте е халкъа боахама кхыча доакъошка болх бе вахача.

Колхоза членаш иштта болаш бус къабалaрах е инвалидностах болх сацийтача, нагахьа санна уж колхозе дIахо бахаш хуле.

7. Колхозхочо колхозера дIавала сецача заявленега колхоза правленин колхоза члений юкъара собранен хьож заявлени хьачуеннача дийнахь денз кхаь бетта йолча хана тIех ца доалийташ.

ДIавоалача колхозхочуна колхоза правлене йиза расчет ю боахама шу чакхдаьнначул тIехьагIа колхозо шера йоза оьчег чIоагIъьнчул тIехьагIа цхьа беттал тIехьа ца йоалийташ.

II. КОЛХОЗЕРА ЧЛЕНАЛ, КОЛХОЗИЙ ЧЛЕНИЙ БОКЪОНАШИ ДЕКХАРАШИ

3. Колхоза членаш хила йиш я 16 шу даьнначен шоай къахьегамца колхоза общественни боахамa юкъе дакъа лаца безам хилар хьагойтаи болча СССР беррига граждани.

Колхоза членалла дIачуэд колхоза правлене дIачуводаш волчун заявленегIа; правлене осшени колхоза членай юкъарча собране чIоагIъю заявлени спиаш тIа а волаш.

Колхоза членалла дIаэца хьана хьачуеннача заявленега колхоза правлене хьож бетта йолча хана.

Колхоза хIара члена «Колхозхочун къахьегама книжка» лу цаI йолча образецах.

4. Колхоза члена бокъо я:

колхоза общественни боахаме болх бе цо хьийгача къин дикагIа а дукхагIа а хьежжа гарантированни доагIар а лургдолаш;

колхоза доал деча гIулакхашта юкъе дакъа лаца, цуна доал дара органашка нах харжа а ше хержа хила а; колхоза болх тоабарах, правленен гIулакхерча нах балха тIехь дола кхочамбоацараш дIаэхарах йола предложенеш тела;

производственни квалификаци лакхъяра специальность Iомаяра колхозагара новкъостал эца;

цIенна гонахьарча лаьттан участках цу тIа подсобни боахам лелабара пайда эца, чувахa цIа вошн боахача гIиллакхан, хIаьта

III. ЛАЬТТЕИ ЦУНАХ ПАЙДА ЭЦАРИ

8. СССР Конституцена хьежжа мах боацаш йолла ха йоалаш, вешта аьлча массаза а хургдолаш, колхоза дIахьожаду лаьтта.

Колхоза дIахьожадаь лаьтта пачхьалкхен доалахьа, вешта дерригача халкъа рузкъа да. Дохкара-эцара яреллах дIадалара, кхы гIулакх дара объект яла а йиш яц.

Къахьегама депутатий районни (городской) Совета исполнительни комитето хIара колхоза дIалу колхоза дIахьожадаьча лаьттан боарамаш хьалда дола доазонаш тIаьола лаьттах пайда эцара пачхьалкхен акт.

Колхоза дIахьожадаь лаьтташ декъалу общественни пайда эцара лаьтташтей присуадебни лаьтташтей. Присуадебни лаьтташ натурах дIакъестаду общественни пайда эцаш долча лаьттех.

9. Колхозо шийна декхар тIаэц: шийна дIахьожадаьча лаьттах лаьмашта, бизза, нийса пайда эцa а хаддаза тоаде а, цу тIа дIадуар хьувкъьилга лакхде, пайда эцаш доацаш лаьтташ юртбоахама производствана юкъехахье, лаьтташка хий дуллаши ю докъадеши, лаьттай эрозеш къовсам лоаттабеш гIулакхаш де. Кхаш лораде дIайогIача хьун оасаш оттаде, колхоза лаьтташ дIа-юла телаш доккхачарах лораде, Iалам лорадара, хьунах, хий доагIача моттигех, лаьттагIара доахача охкалех (гIум, лоабат, кхера, торф, и. кх.) пайда эцара оттаь правилаш лелае.

Колхоза правлене, кулгалхоша, специалисташа жоп ду къахьегама овсарле лакха йолаш лаьттех пайда эцара хьалхара.

10. Пачхьалкхени е общественни гIулакхашта эшаш хилерах колхозни лаьтташ кIезигIе е доазонаш хувца йиш яц. ЙоагIаш йолча пачхьалкхен органий решенеех колхозхой юкъарча собранена барт а болаш мара. Из деш юрта боахама доачача гIулакхашта яла йиш яц дукхача шерашка хула соме ковсаши тIайола лаьттий участкаш.

Колхоза бокъо я колхозни лаьтташ кIезигдарна е уж хадна дIалувцарна хиана зенаш юхаметтаоттадийта. Хиначa зених доагIво долаш долча законодательства оттаьча порядках мадоагIара хьадаккха деза.

IV. КОЛХОЗА ОБЩЕСТВЕННИ ДОАЛАХЬЕ

11. Пачхьалкхен доалахье йолча лаьттаца нийсса колхоза экономически лард я колхоза общественни доалахье.

Колхоза общественни доалахье я цун доалахьа йола предприятеш, здани, сооружени, тракторащ, комбайнаш, кхыйола машинаш, оборудовани, транспортни средстваш, болх беш долем продуктивни хьайбаш, дукхача шерашка хула дIаэгIа гаьнаш, мелиоративни ирригационни сооружени, колхоза кхыбола боахам.

Колхоза общественни доалахье я иштта колхозий юкъарча а пачхьалкхен-колхозни а организацейе предприятейe имущество а средстваш а цо юкъе лаьцача дакъата хьежжа.

12. Шийна болх кхочашбарах колхоза общественни боахам дIаводда лакхбарах колхозо хьаэц, пайдамерийна а оасарле лакха йолаш а пайда эц, ахчай йоах керттеран оборотни фондаш. Уж фондаш екъаш йоаца фондаш и (цар средствашт колхоза членашта екъа боагIаш яц). Царех пайда эц духхьала де лаьрхIача гIулакхашта.

Екъаш йоаца фондаш я производственни йоаца керттера фондаш а.

13. Колхоза боахамах ахчан средстваех лаьца распоряжени тела бокъо яц духхьала колхоза шийна — цун доал дара органий йоалар. Шийна балхаца хувзаденна доацача гIулакхашта средстваш тIера ехийташ колхозо.

Керттера средстваши кхыйола материальни рузкъаши Iалашду, лохк, ныбзакошка ю колхоза члений юкъарча собрание оттаьча порядках колаш йолча законодательства ларда тIем.

Колхозни рузкъа доалаьча, толхадаьча е дIелат-йтаре колхоза

(Кхестедоалар 2-ча оагIо тIа).

КОЛХОЗА ХЬОКХАМЕ УСТАВ

(Дийделлар [illegible] 1-чу агӀо тӀа).

членаша, хӀаьта иштта ший лоӀаме тракторех, автомашинех, юртбоахама машенех, бӀах беча хьайбех пайда ийцача, колхоза зе даьча наха шоаш даь зе колхоза [illegible].

[illegible] колхоза правлене [illegible] зе хьалоаних бокъонца хиннача ден боарене, пхьабакъда, колхоза [illegible], бӀаьгӀ керттерча шӀале [illegible]

[illegible] даьча [illegible], нагахьа санна зе балха тӀа ледарло ялийтар баьһан долаш хинналле, хьашиненна а хӀаьта иштта законодательствана тӀа [illegible] тара хуле [illegible], колхоза членаша материальни бехк токх дукхагӀча а бизнача боарамо. Лаь зе колхоза правлене [illegible], хӀаьта нагахьа санна кьовсам белаш хуле — халкъа судага йоалла.

V. КОЛХОЗА ПРОИЗВОДСТВЕННО-БОАХАМЕИ ФИНАНСОВИИ БОЛХ

14. Колхоза ший болкам лелабу колхозхой юкъарча собрание чӀоагӀдаьча [illegible] къахьегами средстваш дӀа а йоххийташ геттара дика продукци [illegible] дӀадерзоя производствен[illegible] эггара прогрессивни, ӀилманагӀа ларда тӀа оттаяи формаши методаши юкъе а йоалаеш.

[illegible] колхоза [illegible] производствени боахама [illegible] производство хила [illegible], пачхьалкхен закупкай план, юртбоахама продуктай, планал совгӀа доккхача ялата, кхыйолча пачхьалкхенна хиланза яргӀоача продукце даькъера контрактацие договораш кхоачашделга, колхозхой материальни культурни хьашташ Ӏалашделга.

15. Колхоза производственно-финансови болх кхоачашбу боахама расчета, производствон боахама рентабельности дегӀайоаллаяра тӀерзаь моральни материальни стимулаш шерра юкъейоалларга ларда тӀа.

16. Колхоза правленен беррига членашен Ӏалашде шоашта тӀаш:

Интенсификацин специализацин яра, Ӏалама-экономически хьалашка диллача эггара пайданегӀа доля боахама доакъош дукхагӀа дегӀадоаладара наькъаца юртбоахама производство рационально лелаелга;

лаьтта лелалара культура лаккъара ларда тӀа юртбоахама культурай хьувкъам лакхбелга севооборотш кхоачашъелга, фу лелабар тоаделга, удобрений система юкъекхухьалгаш кхыйола мероприятеш кхоачашъелга;

хьайбаш лелалар мамогга дегӀадоаладелга, хьайбайн коа тӀарча оалхазарийн продуктивность лакхъелга, зоотехнически ветеринарни правилаш лелаелга, хьайбашта чӀоагӀа а тешшаме а доакъарий базе елга;

производствана керда техника, прогрессивни технологи, комплексни механизаци, электрификаци, Ӏилманен дикагӀа йола опытан кхерагӀдаьнараш юкъеялоаладелга, лаьттащта мелиораци химизаци елга;

тракторех, комбайнех, автомобилех, кхыча машинех, болх беча а продуктивни долча а хьайбех, ялинех, сооруженех эффективни пайда эцилгаш уж лоравелга.

боахам дегӀабоаладабарен мах бака пунктш хьалъерен планашка хьежача производствени ялинеш, культурно-бытовой гӀулакхашта лаьрхӀе объекташ, нах чубаха цӀенош, берий учрежденеш, наькъаш, хии боахама а кхыйола а сооруженеш хьалъелга.

17. Къахьегама кхоачменаш бедая хьайоалача моттигерча торонехи бизза а боарамах а пайда эца, общественни боахама доходность лакхъе лерхӀаш колхоза хьа а ю, дагӀа а йоалаю юртбоахама производствана зе хургдоаш, подсобни предприятеш, хӀаьта иштта тайп-тайпара промыслаш, юртбоахама бахах мукъабелча ханенца колхозхой низаша тайп-тайпара издели [illegible] хьадара [illegible] филиалаш (цехаш) колхоза [illegible] промышленни предприятешца нах бера кхыча организацешца договори гӀулакхашта лелара [illegible].

18. Шийна лаьрха колхоза [illegible] лаца йиш я кхоллаш [illegible] пачхьалкхени — колхози предприятей а организацей а балха юкъе, объединенешта союзашта юкъе эха.

19. Колхоза культурно-бытовой объекташ хьалъяра моттиг тоаяра, колхозни производство дегӀайоалаяра, колхозхошта дина доля культурно-бытовой гӀулакхтоалара тӀадерзадаь кхыдола гӀулакхаш дара колхозхой юкъарча собрание решенех колхоза шийн средстваш цхьадола дакъа дӀатоха йиш я къахьегамхой депутатий моттигерча Советий, совхозий, кхыча пачхьалкхени кооперативни предприятей а организацей а средствах.

20. Колхоза пачхьалкхен, кооперативни, общественни организацешца договораш ю юртбоахама продукцах йоха, машинаш, материалаш, хьайбаш, кхыйола хӀаьтеш эца, подсобни предприятей промыслай полуфабрикатш наделеш йоха, тайп-тайпара доля балхаш кхоачашде, гӀулакхаш зе хӀаьта иштта цул балха зе дерхӀарашка хьежжа договорни гӀулакхаш леладу.

21. Колхоза СССР Госбанка учреждене хьалл расчеташтен ахчан средстваш лораран зие счет, оттаьча правилашка хьежжа соьнга классовни расчетнии операцеш а ю.

Колхоза СССР Госбанка учреждененра счеташ тӀара ахчан средстваш дӀахьожаяр е дӀаллар чаккхоаякх колхоза правлене распоряженех.

Колхоза йиш я пачхьалкхен лоацача ханара, йӀаьхача ханара кредиташ яйде.

Колхоза счеташ тӀара средстваш дӀахьожарах е дӀаллайрах йола колхоза правлене распоряженеш, хӀаьта иштта кредитех дола колхоза декхараш могаш да колхоза председателен керттерча бухгалтерен куляаш тӀахьча.

22. Колхоза бухгалтерски, оперативни, статистически учет лелаю, учета дикагӀа йола методаши формаши юкъехувл, чӀоагӀъянча формашка хьежжа отчетность оттаю, из оттаьча хана йоагӀаш йолча органашка дӀачуду.

23. Колхоза жоп лаа колхоза членашта хьалхара декхарийна церга доахкарийн хьакъехьа. Колхоза членаша шоай боахамца жоп лац колхоза хьалхара цунга доахкача декхарийн доахкарийн хьакъехьа.

VI. КЪАХЬЕГАМ ВӀАШТӀЕХЬБАККХАР, ЦУНАХ ЛУШ ДАР, ЦУН ДИСЦИПЛИНА

24. Колхоза общественни боахамера деррига балхаш кхоачашду колхозхоша шоаш къахьегаш.

Специалисташ кхыболя болхлойн болча дӀаяши бокъо яц нагахьа колхоза боагӀаш бола специалисташ ца хилча мара е юртбоахама а кхыдола а балхаш колхозхошта [illegible] нахьа кхо[illegible] [illegible] хилча мара.

Колхоза [illegible] ларда тӀа вӀаштӀехьбоах, общественни производстве балха низах бизза а эггара дикагӀа долча тайпара а йайка эцара йовкхо ю.

25. Колхоза балха ден дӀоахали хун распорядоки, салоӀа денош далара, къахьегамах доагӀар а дургалаш хӀара шера отпускаш йлара порядок, хӀаьта къахьегадургдолча колхозхоша общественни боахаме къахьегами юкъе дакъе лацара минимум ийсъю колхоза чурча распорядка правилаша.

26. Производствон къахьегами вӀаштӀехьбаккхара формаш — участкаш, фермаш, бригадаш, звеноаш, кхыйола производственни подразделенеш уатта а ю, юкъе а йоалаю колхоза боахама чьалла долча хьалашка. производства механизаци [illegible] дого боарамга хьежжа.

Производственни подразделенешта колхозхой юкъабоахийт общественни боахама хьашташка хьежжа а, цер квалификаце, балха опыта, навыкий, бахаш йола моттиге, цар шоай болча безама доярхӀам а беш.

Колхоза производственни подразделенешта дӀахьожаю лаьттан участкаш, трактораш, машинаш, инвентарь, балха а продуктивни а хьайбаш, хиланза яргӀоаца гӀиттлон производства кхыйола средстваш.

Колхоза производственни подразделеней болх кхоачашбу боахама чурча расчета ларда тӀа.

27. Колхозхой доходаш хьайоала керттера моттиг я колхоза юкъара боахам. Колхоза къахьегамах доагӀар лу хӀара колхозхочо общественни боахаме хьийгача къахьегама дикалгеи дукхалгеи хьежжа, дика къахьегаи, дика результаташ бахьан — дукхагӀа ле ахча принципах.

Къахьегама оасарле лакхагӀа а хулийташ лакхбе баха колхоза члений къахьегамах тела мах.

Колхоза кхоачашдаьча балхий боарамга, лаьккача продукцега [illegible] тел къахьегамах, [illegible] повременно-премиальни мах [illegible] а кхыйола а системаш. Колхозхочун бекках во баьча балхах чӀама лац е доагӀача тайпара кӀезигтду цунах доагӀар.

Юртбоахама а кхыдолча балхашта а йола нормаш расценкаш уатта а ю. Эшаш моттиг этача царга юха а хьож, колхозхошен специалистащен шерра дакъа а лоацаш, балха типови боарамашка хьежже, боахама хьалда хьалош теркал а деш, колхоза правлене чӀоагӀ а ю уж.

28. Общественни производстве баьча балхах колхоза колхоза членашта къахьегамах гарантировани доагӀар оттаду.

Юртбоахама продукци дукхагӀа яккха, из дикагӀа хилийта а цунга дӀалодар лоаде а колхозхой бола материальни безам лакхбе лерхӀаш къахьегамах керттера доагӀача хал тӀа а къахьегамах доагӀар а материальни стимулировани кхыдола тайпанаш а лу.

Общественни боахаме къахьегара оттаь минимум кхоачаш ца яь а, хӀаьта иштта прогулаш яь а колхоза членаш колхоза правлене решенех цхьадолча дакъе е бизза къахьегамах кхы тӀа луш долчоахи материальни поощрене кхыча тайпаехи баха йиш я.

29. Колхозашта эшаш йола юртбоахама продукташ Ӏалашъяра колхоза хьаю валовой лаьрхӀа чудоачача ялатах кхыча продуктехи, хӀаьта иштта доакъарах хьадда дола дакъа а къоастадеш еш йола натуральни фонд. Уж продукташи доакъараши колхозалла лу къахьегамах доагӀача мах тохах е колхоза члений юкъарча собрание оттаьча тайпара дукхен порядках.

30. Колхоза правлене Ӏалашду колхозхошта шей хаинахьа алаши лугга. Из деш ахча лу бетта цкъа лучул кӀезигагӀа доацаш, хӀаьта натуральни продукташ из хьачуярга хьежжа.

[Производственни]кашна [illegible] колхоза расчет ю колхоза шера йоагӀа ствет чӀоагӀъаьчул тӀехьагӀа беттаьл тӀехь ха [illegible] йоагӀташ.

31. Укх Устава [illegible] хьалхе а зелеш, колхоза правлене уиттаю чурча распорядка Правилаш, колхозхой юкъарча собрание чӀоагӀъяьча, йола къахьегама хьалмхачи боахама чурча расчетахи йола положенеш.

32. Колхозера деррига балхаш кхоачашду оттаь йола кхерамзлея техника правилаши производственни санитаре дӀаделхараши чакх а доахаш.

Кхерамзлен техника, производствени санитаре мероприятешера, оттаьча норм колхозашта дӀадалара е царга доахьаз бахча барекъаш, балла тӀа будабу кога гӀире, дарбалара приспособленеш Ӏалашъяра колхоза хиланза яргӀоаяя средстваш кхоастих.

33. Колхоза членаш болча [illegible] бера [illegible] болх [illegible] ду. наькъан [illegible] бер долча кхадсага шин ханнахьа бера хӀана хьоналара хиланза дергдоаца [illegible] тӀа а [illegible].

Колхоза кхуна [illegible] лоацагӀа доля балха де а оттаду, кхыйола лыготаш а тел.

34. Производстве доккхий толамаш дахарах, рационализаторски предложенеш оттарахи юкъе йоалеярахи, общественни средсташ лоярах, колхозни производстве дукхача шерашка лаьнар деш болх барахк колхоза хьалхашка кхыдола гӀулакхаш карагӀдаларахи колхоза члений юкъарча собрание е правлене колхозхошта поощрени яра е гӀулакхаш лу:

баркал кхайкадар:

преми лар, деза совгӀат далар;

Сийлен грамота лар;

сийлен Доска тӀа е сийлен Книжка тӀа дӀаязяр;

«Заслуженни колхозник» «Почетни колхозник» [illegible]

Колхоза членаш [illegible] гӀулакхаш а ду [illegible].

«Заслуженни колхозник», «Почетни колхозник» [illegible] лу колхоза члений юкъарча собрание решене ярах, колхоза оттаьча положенега хьежжа.

35. Къахьегама дисциплина, колхоза Устав, е чурча распорядка Правилаш телхаярах бехке барашта колхозхой юкъарча собрание е колхоза правлене е бехкаш де йиш я:

порицани;

выговор;

нӀеззаштара, выговор;

кӀезигагӀа хӀама доагӀача балха тӀа ваяйтар;

гӀулакх тӀара дӀаваккхар;

колхоза членалара дӀаваккхар дӀахайтар.

Колхоза членалара дӀаваккхар цунах эггара тӀехболя бахк а керхӀаш дуккъьела хадда къахьегама дисциплина [illegible] Устав телхадеш бола нах [illegible] деррига бехкаш [illegible] тӀехьагӀа. Колхоза членалара дӀаваккхар колхозхой юкъарча собрание баьча сопама латтъа йиш а къахьегамхой депутатий районни (городской) Совета [исполни]тельни йоаз тетага.

Колхоза членалара [illegible] нах укх Устава тӀа оттаь[illegible] колхоза члена бокъонаш [illegible].

Колхоза председателен ревизионни комиссе председателен, правлене членашта ревизионни комиссе членаштен бехк бе йиш яц колхозхой юкъарча собрание мера дӀаьта керттерча [illegible] специалисташта, керттерча бухгалтера, производственни подразделеней кулгалхошта — колхозхой юкъарча собрание е правлене мара.

Бехк барен [illegible] порядок колхоза чурча распорядка бокъонегӀа оттаю.

VII. КОЛХОЗА ЕРРИГА ПРОДУКЦИИ ДОХОДАШИ ДӀА-ЮХА ЕКЪАР

36. Доходаш дӀа-юха екъача хена Ӏалашде деза накоплении потреблении нийса цхьана таръелга, производствени, страховой, культурно-бытовой общественни фондаш даим дукхагӀа кулга, колхозхой вахара боарам лакхбелга.

Колхоза ялкача ерригача продукцера юхаметтаоттаду из яккхарга дӀадахийта материальни рузкъаш (керттерча фондий амортизаци, дӀалалийта фу, доакъараш, удобренеш, нехкаьтта продукташ, текуши ремонтага дӀадахийтар, кхыдараш).

Еррига хьатӀаенача доходе чотах колхоза вӀашагӀйолл къахьегамах мах телара фонд.

ЦӀенача доходах колхоза пайда эц:

налогаш дӀаллара пачхьалкхенна ахчаша доагӀар дӀадаларан;

керттерен оборотни фондаш дукхагӀа хилийтара;

культурно-бытовой фонд, колхозхой социально Ӏалашбарен царна материальни новкъостал дарен фонд хьаяра;

колхозхоштен специалисташтен материальни поощрени яра;

резервни фонд хьаярен аксамъяхара, кхыча гӀулакхашта.

Деза дергдоаш да керттерен оборотни фондаш алсамъяхара отчисленеш елга; отчисленей боарамаш хӀара шера уттаду общественни производство дӀахоацадлаш лакхлуга Ӏалашдара мел ахча эшаргда теркал а деш.

37. Лаьттанарен хьайбашкарен ялккача натуральни продукцех колхоза:

эшача боарама фуи фонд хьаю;

пачхьалкхенга юртбоахама продукташ йоххара алий кхоачашъю, натуральни ссудаш юхалу, ялатен кхыча продуктайи натуральни фонд хьаю колхозхошта къахьегамах телча кхыча чотаяла е йохка торо яле планал совгӀа ялат а пачхьалхенна эша кхыйола продукци а йоха;

шера эшаргдолчун боараме довкъар къоастаду общественни хьайбаштен коа тӀарча оалхазарийштен, хӀаьта иштта колхозхошта дӀадекъа е царга доахка;

страховойн переходящи фондаш хьаю: фуи, фуа, кхачаш;

общественни кхача кийчбара берий учрежденеши бойи Ӏалашдаьр продукташ къоастаю, продукташи доакъарийн цхьа дакъа хьоцаду пенсионерашта, инвалидашта, торо йоаца колхоза членашта новкъостал дара.

Вож юхейна продукци потребительски кооперацега, колхозни рынке йохк колхоза, е шийна бакъахьа хеташа тайпара кхыча гӀулакхашта пайда эц.

38. Продукци йоахкараи кхычахьа гӀоаллен хьатӀаденача ахчах эггара хьалхарча аргӀанна колхоза пайда эц колхозхоша къахьегамах доагӀа расчеташ яра, производствана дӀадахийта кхыдола рузкъа юхаметтаоттадара, пачхьалкхенна ахчаш дӀачутелара, ахчан ссудаш дӀатаклара, колхоза общественни фондаш хьаран хьалйоккхаран.

VIII. КОЛХОЗХОЙ СОЦИАЛЬНО ӀАЛАШБАР

39. ХӀана лелаш долча законодательствага хьежжа, колхозхой социально Ӏалашбарй централизованни союзни фонда средствай чотах къабаларах, болх бузург-боацача боларах, хьаьнийн [illegible] воацаш бисарах пенсеш йиду колхозхоша [illegible] чотах оттаьча порядкага хьежжа колхоза членашта хина болх бе да могаш бисарах пособеш тела, санаторешка, салоӀача цӀеношка баха путевки йиш, социальни страховане кхыдола тайпа гӀулакхаш ду царна. Колхозхошта оттадаьча пенсей дергагача тайпаеза совгӀа кхы тӀа а ахча тела, колхоза ветеранашта, колхоза общественни боахам дегӀабоалабеча къастта доккхий хӀамаш карагӀдайнарашта персональни пенсеш уиттаде а бокъо я колхоза юкъарча собрание хьа решенегӀа.

Пенсеш пособеш [illegible] болчен болх бе ца могачен колхо[illegible] чотах [illegible] ду. Колхозхой [illegible] колхоза [illegible] санаторешт, салоӀа цӀеношт, пионерски лагераш, къабеннарашта инвалидашта лаьрхӀа цӀенош хьаладара ахча хьожаде.

Оттаьча порядкагӀа колхоза средствашта отчисленеш ю колхозхой социально Ӏалашбара централизованни союзни фонде а колхозхошта социальни страховани яра централизованни союзни фонде а.

IX. КУЛЬТУРА, БЫТ, БАХА МОТТИГАШ ТОАЯР

41. Колхозхой культурно-бытовой хьалаш тоадара ле дезар ду колхоза. Денна йоакхо ю колхоза членийн цар дезалхойн уиехцӀено чӀоагӀъяра а уж физически дегӀабоалабара а.

Цу гӀулакха лаьрхӀа колхоза:

хьал а ю, кийч а ю колхоза клубаш, библиотекаш, кхыйола культурно-просветительни учрежденеш, новкъостал ду физкультурен спорти дегӀаккхувлара, берий бешамаши яслеши йохк;

дашта-новкъостен школаяен новкъостал ду бераашта кхетам нийса болара, айкха бувзам долттабу школаца, бераашта производственни дешар хьехара дӀалкьо[illegible]разоване органашта новкъостал ду, школашта лаьттан участкаш, техника, фу, удобренеш, транспорт тел., школаш йистехьараш колхоза балха оттабелга Ӏалашду.

хиланза ца боале колхозхошта общественни кхача кийчбелга вӀаштӀехьдоакх;

уиехцӀено лораяра органашта новкъостал ду колхоза дарбани профилактически мероприятеш чеккхъяха, колхоза членашта мах болцаши тӀехьа ца йоахаши транспорт тел уиахой дарба деча учрежденешка дӀабига.

колхоза нах баха моттигаши колхозхой цӀеноши хоални тоаду, электричество, радио чуяха, колхоза членашта бытовой гӀулакхаш делга вӀаштӀехьдоаккх, колхоза оттаьча порядкагӀа колхозхошта новкъостал ду чуӀе цӀенош хьаладараи тоадараи. хӀаьта иштта колхоза балха а болаш, чубаха цӀа а доацаш болча специалисташта чуӀе моттиг лу.

Колхоза йоакхо ю колхоза члений производственни квалификаци культурно-технически боарами лакхбара; оттаьча порядкагӀа дешага уахийт колхозхой лакхерчеи юкъерчеи специальни дешара заведенешка, профессионально-технически училищешка, школашка, квалификаци айкхъеча курсашка; заочно деша багӀача колхозхошта эша хьалаш хулийт заочни сайрийнарчеи общеобразовательни а специальни а дешара заведенешка толаме дешача а колхоза цӀена болх беча а колхозхошта йолаш йолча законодательствага хьежжа лыготаш тел.

Колхоза направленегӀа дешара заведенеи чакхъяьха колхозхой шоай специальностагӀа болх бе цу колхоза юхабахка беза.

X. КОЛХОЗХОЧУН ДЕЗАЛА (КОЛХОЗНИ ЦӀЕН) ГӀОЙНА БОЛА БОАХАМ

42. Колхозхочун дезала (колхозни цӀен) шийн доалахьа хила йиш я чуӀе цӀа, боахама гӀирсаш, пайда луш дола хьайбаш, цӀа тӀара оалхазараш, доккхаргий, доала гонахьарча участке деча балхашта лаьрхӀа кегий юртбоахама инвентарь.

Колхозхочун дезала (колхозни цӀен) [illegible] беша, соьмий беша, кхыча гӀулакхашта лаьрхӀа цӀенна гонахьарча лаьттан участка лу гӀирсаш [illegible] лаьтта а тӀехьа 0,50 гектара, хӀаьта хий лаха лаьттан [illegible] 0,20 гектарага кхаччалца.

Оттадаьча боарамал тӀех ца йоалийта[illegible] цӀенна гонахьарча лаьттан участка боарам оттабу колхоза Устава. Цу хана хьалхагӀа [illegible] Устава хьежжа оттаю, цӀенна гонахьарча участка [illegible] тайпара деш йиш йолаш да.

[illegible] га лаьтта колхоза Устава тӀа белгалбаьта цӀенна гонахьарча участка боарамал тӀех хила йиш яц.

Колхоза оттабаьча боарамо цӀенна гонахьарча лаьттан участка пайда эца бокъо я колхозхой дезала (колхозни цӀен). Нагахьа санна колхозхочун (колхозни цӀен) беррига дезал къабаларах е инвалидеш хиларах къахьегадургдоацаш боле, нагахьа санна колхозхочун (колхозни цӀен) болх булуш цӀ мара ца хинна дезалхо хании бокъонца дола тӀема гӀулакх де вигавале, е хоржаш долча гӀулакха тӀа хержавале, е деша вахавале, колхоза раьза а йолаш хӀана кхыча балха тӀа вахавале, е нагахьа санна дезалхошта юкъе (колхозни цӀен) ойлаяденизо долаш бераш мара дисадале. Цигара юхаяккхача моттигашка цӀенна гонахьара участок йисарах дола доги колхоза члений юкъарча собрание къоастадеш да.

ЦӀенна гонахьара участок пайда эца кхыча наха дӀаяла е оттаьча сагага цу тӀа болх байта йиш йолаш яц.

Колхоза оттаьча порядкагӀа колхоза правлене цӀенна гонахьара лаьтта ахара колхозхошта новкъостал ду эггара хьалхарча аргӀенна фу [illegible] ду болх бе могаш дезалхо воацаш болча дезала.

Колхоза правлени декхарийла я цӀенна гонахьарча участкашта оттадаь боарамаш нийса лелаш хьожаш [illegible] лоаттабе. Нагахьа санна цӀеношта гонахьара участкаш хьалтара оллаеш а боалаш оттадаьча боарамел совгӀа шоацкъара дукхагӀа чулаьцаяле, дарс совъяьча колхоза правлене [illegible] а яьха цар тӀа дӀайийна дӀаяьха а тӀехьа колхоза дӀалу законагӀа доацаш лаьттах пайда эцаш дӀадахийта ахча дӀа а ца токхаш.

43. Колхозхочун дезала (колхозни цӀен) леладе йиш я шерага кхаччалца ха яьнна ӀаьцатӀехьа доля цхьа етт, 2 шерага кхаччалца ха яьнна цхьа бежана, 3 беттага кхаччалца ха яьнна цхьа нана хьакха е чуоттаь кхоабаш ши хьакха, 10 кхаччалца жаи газзарийн цхьана, доккхарий, коа тӀара оалхазараш, кролики.

Колхозхочун дезала (колхозни цӀен) шийн доалахьа а долаш леладу доакъам дукхагӀа хилийтарах, цхьаи тайпарча доахания меттел кхы тайпа доахан лелабарах дола доаш къоастаду союзни республике Министрий Совето яьча решенегӀа къамаи башхалонаши моттигера хьалаш теркал а деш.

Оттадаьча боарамел тӀех доацаш колхозхочун дезала (колхозни цӀен) леладе йиш йолаш долча доахана дукхал-кӀезигал тайпаш колхоза уставо белгалдеш да.

Колхоза правлене колхозхошта новкъостал ду доахан леладе, зооветеринарни гӀулакхаш де, хӀаьта иштта доахана доакъара даьме моттигаши хилийтаре а.

Уставо оттадаьча боарамел тӀехдаьха доахан леладе бокъо яц.

44. Колхозхой юкъарча собрание яьча решенегӀа колхоза цӀенна гонахьа лаьттан участкаш тел юртта болх беши колхоза территоре тӀа бахаши болча хьехархошта, лоараштта, кхыча специалисташта. Колхоза территоре тӀа бахаш болча болхлошта, гӀулакхерча наха, пенсионерашта, инвалидашта, нагахьа санна цӀенна гонахьарча участкашта лаьрхӀа дала мукъа лаьттащ хуле, цӀенна гонахьара участкаш ла йиш я колхозхой юкъарча собрание яьча решенегӀа.

Цу наха иштта бокъо яла йиш я колхозага оттаьча порядкагӀа дагӀенашка цар доахан доажаде а.

XI. КОЛХОЗА ДОАЛ ДУ ОРГАНАШИ РЕВИЗИОННИ КОМИССИИ

45. Колхоза гӀулакхашта доал ду шерраче демократегӀа, колхозни вахара деррига дешаш къоастадеча колхозхоша хьинаре лакъа а доацаш.

Колхоза гӀулакхашта доал дер колхоза члений юкъара собрани я, хӀаьта собранешта юкъерча хана — колхоза правлени.

46. Колхоза доал ду лакхера орган я колхоза члений юкъара собрани.

Юкъарча собрание:

колхози Устав тӀаэц, цунна хувцамаши тӀатохараши ду;

колхоза правлени, председатель, колхоза ревизионни комисси хорж;

колхозхой колхоза членалла дӀачуэцараш а колхоза членалара дӀабахарах а дола дешаш къоастаду;

колхоза чурьача распорядка правилаш, къахьегамах телача мах а къахьехьарен боахаца чурьача расчета хьакъехьарен положенеш тӀаэц:

колхоза организационно-боахама, перспективни, шера производственно-финансови планаш [illegible]

[illegible] баьча балхах лаьца [illegible] ревизионни [illegible] ладугӀ;

колхозо шера отчет а натуральни ахчани фондий боарамаш а чӀоагӀъю;

[illegible] бола) специалисташи керттера бухгалтери балха оттабарен балха тӀера уж дӀабахарен хьакъехьа колхоза правлене яь решенеш;

къоастаду колхоза колхозий юкъарчен пачхьалкхен-колхозани предприятешшен организацешшен дакъа лацарах, объединенешта, союзашта из юкъеяхарах, колхоза вӀашагӀтохарах е вӀашагӀкъоастарах дола дешаш.

Колхоза лаьттай боарам а цо пайда эцча лаьттай доазонаш а хувцарах долча дешага хьож.

Лакхе дийцача дешаех лаьца колхоза правлене яь решенеш колхозхой юкъарча собрание уж чӀоагӀ ца яьчул тӀехьагӀа чакхъяла йиш йолаш яц.

Колхозхой юкъара собрани шитта колхоза балха [illegible].

47. Колхоза члений юкъара собрание [illegible] правлене кулгалхочо шера дукхаьчул кӀезигагӀа йоацаш. Колхоза правлени колхозхой юкъара собрани гулъе иштта декхаре да я, нагахьа санна колхоза члений 1/3-ча даькъал кӀезигагӀа боацараша е ревизионни комиссе из дӀаьдехе.

Дешаш къоастаде юкъарча собране бокъо я нагахьа санна колхоза берригача членех 2/3-ча даькъал кӀезигагӀа боацараш тӀахуле.

Колхозхой юкъарча собрание решенаш тӀаэц тувчахье дукхагӀа бараш раьза хуле.

Колхоза правлене юкъара собрани гулъеш хиларах колхозхошка хоам бу собрани хила ворхӀ дешал кӀезигагӀа йоацаш ха йисача хана.

48. Колхоза члений юкъара собрание гулъе хала долча йоккхийча колхозашка юкъарча собране къестаде доагӀа дешаш къоастадара уполномоченей юкъара собрание гулъе йиш я.

Уполномоченнеш хорж колхозхой собранешка, бригадашка, колхоза кхыча подразделенешка. Уполномоченнеш мел а иштта а харжа беза колхоза члений юкъерча собрание оттаду. Уполномоченней собрание компетенцегӀа лаьрхӀа дола дешаш юкъьанца бригадашкарча (подразделенешкарча) колхозхой собрание дувц. Бригадей (подразделеней) собранешта уполномоченнийн хоам бу уполномоченней собрание тӀайийцача решеней хьакъехьа.

Уполномоченней собрание дешаш къоастаде бокъо я, нагахьа санна цига берригача уполномоченнеех 2/3-ча даькъал кӀезигагӀа боацараш бихкабале.

49. Колхоза правлени исполнительно-распорядительни орган я, колхоза члений юкъарча собранена хьалхашка бехктоаме а йолаш, из кулгалду колхоза дерригача организационни, производственно-финансови, культурно-бытовой гӀуллакхашта.

Колхоза правлени вӀаштӀехьдоах юртбоахама продукци яккха [illegible] ахчани средстваш, производственни къахьегамен дисциплина чӀоагӀъяра ле дезар ду.

[illegible] болх [illegible] доал ду колхоза правлене даим кога гӀортола ю шерраче колхозни активах, дегӀа а кхува, кхы а лоал общественни производство вӀашагӀйолла органдоахаш толарахи къахьегама оасарле лакхъярахи йола колхоза члений творчески инициатива, хадданза йоакхо ю колхозхой къахьегамен бытен хьалаш тоадера, сакхуваш теркалъеш лелаяду цар доахкараш предложенеши.

Кхаь шера хорж колхоза правлени. ХӀара шера ше баьча балла хьалхара колхозхой юкъарча собранена отчет тел колхоза правлене.

Эшаш хиларга хьежжа, амма баттаца цкъа хӀаьта а, гулъю колхоза правлене заседаний. Дешаш къоастаде бокъо я правлене [illegible] правлене членех 2/3-ча даькъал кӀезигагӀа боацараш дара тӀахуле.

Правлене решенеш тӀаэц гуччахьара дукхагӀбараш тӀехье хуле.

50. Колхозхой юкъарча собрание хоржу хьа а колхоза председатель, цу цхьан ханна колхоза правлене председатель а из хургволаш хорж.

Колхоза председатела хӀара хана кулгалду колхоза балла, юкъарча собранег правленей решенеш кхоачашъелга Ӏалашду, колхоза хьалхара шинна а дале дает из пачхьалкхен организацешчен а кхыча учрежденешчен организацешчен а гӀулакхаш тогдалелча.

Колхоза правлене шийна состава юкъерча цаӀ-шиъ колхоза заместителаш хорж.

51. Колхоза правлене е колхоза членех саг хьожаву, е къахьегама договорах балха дӀаэц керттера бухгалтер.

Керттерча бухгалтера колхоза учети отчетности вӀаштӀехьйоаккх, деша тӀахьожам лоаттабу ахчен материалашкӀ мел наькъа лоаттадара нийсача наькъа дӀаахийтара. Керттерча бухгалтера колхоза председателаца цхьана кулгаш яьзду колхоза шера отчета а хьаттӀдоагӀачен дӀахухийтачен ахчанни материальни документаш а.

52. Колхоза гӀулакхий къастькъастача доакъошта кулгалдара колхоза членашцара е къахьегама договорах балха хьайца специалисташ хьожабу колхоза правлене.

Керттера (боккхагӀа бола) специалисташ бехктоамех ба шоаш кулгалдеча доакъошта хьалхара, цар вӀаштӀехьдоах производственно-финансови план кхоачашъялре. Шоай пурмагӀа долча дешаех лаьца керттерча (боккхагӀа болча) специалисташа теда указанеш кхоачашъе декхарийла ба колхоза членаш, хӀаьта иштта колхоза лакхерча гӀулакхаш тӀара нах а.

53. Общественни производствана доал дича колхоза членашка шерагӀа дакъа лацийтар дукха колхоза бригадашкен кхыча производственни подразделенешкен колхозхой собранеи гулъю.

Бригадерча (подразделенерча) колхозхой собрание:

бригадир (подразделене кулгалхо) хорж тӀадьагӀа из колхоза планови заданешка, бригадира (подразделене кулгалхочун) балхах йолча отчетага, производственни кхыча дешашка хьож;

къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра мероприятеш юш, колхоза правлене дӀачулу хоастабарен бехке барен гӀулакхий хьакъехьара предложенеш.

Собрани гулъю производственни подразделене кулгалхочо, колхоза правлене е председатела.

Собрание хорж бригада (подразделене) совет. Совета председатель во шоллой подразделене кулгалхо. Советх бокъонаши декхараши колхоза правлене къоастаду.

Производственни гӀулакхаша дувзадина бригадира (подразделене кулгалхочо) тела распоряженеш кхоачашъе декхарийла ба цу подразделене болх беш мел бола колхозхой. Шийн балха гӀулакхашта колхоза правлене а хӀаьта къастача дешашта иштта керттерча (боккхагӀа болча) специалисташа а йкер де дезаш ба бригадир (подразделене кулгалхо).

54. Колхоза правлененгӀ гӀулакхаш тӀарча цаккхен боахама а финансови а гӀулакхашта тӀехьожам лоаттабара кхь шера ревизионни комиссе хорж. Ревизионни комиссе шийн составацара председатель хорж.

Колхоза Уставаец лелаш долча законодательствагӀ хьежжа болх бу ревизионни комиссе, колхоза члений юкъарча собранена отчет тел. колхоза Устав кхоачаш ма ду, колхоза имущество метта латтий, договораш боахама операцеш законагӀа йий, ахчен материалаши нийса дӀаухийтий, учет, отчетность, колхозхошкара расчеташ нийса лелайой а хӀаьта иштта колхоза правлене гӀулакхаш тӀарча нахи колхозхой жалобаши заявленеши ханнахьа къестайой а хьожиш тӀахьожам лоаттабу.

Ревизионни комиссе хӀара шера 2-зза кӀезигагӀа йоацаш ревизи ю колхоза боахама — финансови гӀулакхашта, юкъ-юкъе тоах бригадай кхыча производственни подразделеней боахама гӀулакхаш, колхоза шера отчетах лаьца ший заключени лу. Ревизи яьтаж колхозхой юкъарча собрание чӀоагӀъе йоагӀа.

55. Ревизионни комиссе бокъо я уж:

юртбоахама продукцаш, фу, фуах, материально-технически ахчани средстваш, болх беча продуктивни доахах, ялинех, гӀирсех, кхыча имуществах пайда ийса эиша а уж шоай метте йий я хьажа;

тохкам беча хена колхоза гӀулакхаш тӀарча наьнагарен членашкаоси шоашта эшаш дола документаш хьаеза;

хьежачен ревизеш йича гучадаьнарех лаьца колхоза юкъарча собрании правлении хьажийта предложенеш тела.

Ревизионни комиссе предложенашка аргӀанарча юкъарча собрание хьож, хӀаьта колхоза правленега дӀачуяхаранна — 10 ди далалехьа.

56. Колхоза правленин, председатель, ревизионни комисси колхоза юкъарча собрание оттадаьча тайпара [illegible] е къайлагӀа гоносо [illegible] хорж.

Правленен ревизионни комиссен членаш мел хила безе къоастаду колхоза члений юкъарча собрание.

Колхозхой шоаех бакъа тешаш боабаь бола колхоза председатель, правлене членаш, ревизионни комиссе председатели членаши колхоза члений юкъарча собрание яьча решенегӀа юхабакхе йиш йолаш ба.

57. Колхоза вӀаштӀехьдоах общественни организацеш талаш болх бара эша хьалаш.

58. Колхоза вӀаштӀехьъеха [illegible] я экономически совет е экономически анализа бюро, культурно-бытовой общественни хьисапе бола бетт бола кхы тайпа комиссеш, хӀаьта иштта взаимопомощи касс[illegible].

XII. КОЛХОЗА УСТАВ ТӀАЭЦАРИ ЦУННА РЕГИСТРАЦИ ЯРИ

59. Хьойхаве Устав тӀаэц а лаьца колхоза члений юкъарча собрание гӀайийца колхоза Устав регистраци яйта къахьегамхой депутатий районни (городской) Совета исполнительни комитете дӀачулу. Колхоза Устава дӀатора хувцамаши тӀатохараши а цу тайпарча порядкагӀа юкъехьух.

60. Регистраци яь дола колхоза Устав колхоза правлене, районни юртбоахама органе, къахьегамхой депутатий районни (городской) Совета исполнительни комитете улладу.

61. Шийн болх колхоза Уставаген лелаш долча законодательствага хьежжа бу колхоза.

Социалистически предприятие лоархӀаш йолча колхоза юкъанчески [illegible] бокъонаш, [illegible] байрах я.

Кагирхой оагlув

Хlарагlа Ильичаца ниййсбеш

Ленински комсомола йоахкагlа йолча вовхален турпала традицешта, сийлахьча коммунистически парте идеолашта тешаме болаш комсомольцаши кагирхойи хьалкхебар шоай балха тlа керттердар лерхl Грознерча комсомольски организацеша.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизара кийчо ена деношка комсомола керттера декхар да кагий нахи мехкарийи халхъа боахама водаш кхоачашъяра оарцагlбахар, мах бе йиш йоаца ленински теоретически тlехьале кlоаргга lомае кагирхошта новкъостал дар, РКСМ III съезде белгалдаь Ленински васкеташ кхоачашдой цlаьхха а цlаьхха а хьажар.

Ленински зачет дlалуш комсомольски организацей вахарак гlулакхаштен анализ еш комсомола III съезде Ленина даь къамаьл, «ВЛКСМ 50 шу дизарахи кагирхошта коммунистически кхетам балара декхарехи» боля КПСС ЦК сецам лаьрле лушь кагирхоша. Цар тlа белгалдаьд ВЛКСМ хьалхашка латта декхараш, белгальъхай зачет дlалуш болча хlара кагирхочо теркам тlабохийта проблемаш.

«Красный молот» Грозненски ремонтно - механически заводий комсомольцаша социалистически яхье бийхаб Махачкалерча Гаджиева цlерагlчей Сызрански ремонтно - механически заводий комсомольцаш, шоашта юкъерча яхье хьалаш белгалдаьд. Хlанз уж кхоачашдеча дика толамаш доах цар.

Города предприятей комсомольски организацешта юкъе хьалха ба химкомбината, «Электроприбор», «Старогрознефть» НПУ промысла, «Красный молот» завода, швейно - трикотажни объединене, Грозненски механически завода кагирхой. Белзенко Георге белам хьаллаьцача эзараш болча къоначо производственникаша шоаш тlейхьа индивидуальни декхараш хилал 2—3 бутт хьалха кхоачашду, хlаьта бlаьш ба шоай лични пятилетка кхоачашъяь а баьина 1971 шера чотах къахьегаш боля кагирхой.

Белгалъе йоагlа боахлой класса дика смена кийчъю города профтехобразоване училищаш. Цар кийч а бэь арабаьнача кагирхой дика сий ду вай республика а цун доазол араьхарча а предприятей коллективаша. Къона специалисташ кийчбара боарам лаккхеча боккхача лоархlаме я эрригача училищашка коммунистически къахьегама бригадай резерв группе яха цlи яккхара льржа яхь.

Ленински зачет дlалуча хана керттерча дешвех цаl да В. И. Ленина теоретически тlехьале карлаваир. Хlаьвлаьтьа В. И. Ленина «Сийлахь - йоккха почин», «Миста вlаштlехьъаккха еза яхь», «Кагирхой союзий декхараш», иштта кхыдола балхаш lомадаьд кагирхоша.

Комсомольски организацешка консультпункташ вlашагlъеххай, В. И. Ленина вахараи балхаи дуццаш йола стендаш, цун произведеней выставкаш кийчъьей. В. И. Ленина балхаш lомадеча кагирхошта новкъостала лаьрхlа консультацеши семинараши ю. Ленински зачет дlалуш дуккагlа болча кагирхоша кlоаргга знанеш хьахьекхай, ленински положенеш коллективай вахарца шиза lомабеннаб.

Цу хьакъехьа мах баь вартвоаца новкъостал даьд ВЛКСМ комитеташта коммунисташа. Дукха ниэк пропагандистски говзали дlалу цар ленински уйлах кагирхой дикагlа кхетабара, цун деша сийле, цун идеи кlоаргал дlайовзийтара.

Кагирхошта марксистско - ленински мировоззрени луча бокккача лоархlаме да кагийча вахкен мехкарийи политически дешар. Массехк шу да комсомольски дешар кердача программах дlахьош дола.

Укх шера хьъстта безам тlабахаб кагирхой ленински теоретически тlехьалеши. Цудухьа темаш яц, В. И. Ленина биографи lомаяра кружокаш шарагlа яржар. Уж тайпа кружокаш 57 я городе деша вагlаш цхьа бlаь ах бlаь эзар кагирхо а волаш.

Ленински зачет чакхйоалача юкъах кагирхой политически хьинар лаккдлар тешал деш да ер масла а. Болх беш болча кагирхой политкружокаш 1968 шера 78 мара ца хиннача укх дешара шера 93 дlахьачай.

Партийни организацешца цхьана бокхха йоля чакхбьккхаб ВЛКСМ горкомо пропагандистий кадраш хоржаш.

Кагирхошта идейно - политически кхетам балара боля айбара города школашке боля беш я «Вай Ленински комсомол», «Прометей», В. Н. Ленина биографи lомаеш кружокаш. Лаьдуагlархоша парте, комсомола истори, кхыча мехкашкарча кагирхой болхьа метериалаш lомаю. Лаккхара образовани йола пропагандисташ ба кружокашта кулгалдераш.»

В. И. Ленина 100 шу дизара хетаяь «Ленина яхача тайнара даха, деша, къахьега» темах lалмаш практически конференци чакхъьяьккхай оаха дукха яа йовшаш. Цига «Ленина яхача тайнара даха, деша, къахьега» яхача темах хиначча хьажаре школай комсомольски организацей балха итогаш кьй. Хьажаре тхо кхача гlийртар дар дешархошта В. И. Ленина биографи цун гlулакхаши кlоргга дlадовзийтар, дешара успеваемость лаккхьар, кхуаш йоагlача тlехьенна масса оагlоражьара кхетам балар.

Города комсомольцашта дика дагайоагlа дунен адамо lоаль знанеш йовзаш ца дича бокъонца вола коммунист хила йиш яц яхе В. И. Ленина дешаш. Цудухьа беррига низ, уйла васкеташ кхоачашдара дlалу цар.

М. БУЗУРТАНОВ,
ВЛКСМ Грозненски горкома секретарь.

Укх шера хlара беттача lаттагара 1800 килограмм шура якха, В. И. Ленина «Кагирхой Союза декхараш», «Сийлахь-йоккха почин», иштта кхыкола балхаш lомаде декхарам тlаййцадар Назранов района «Октябра 40 шу» совхоза доярка комсомолка Даурбекова Зинас.

Ше тlайй'а декхарам хlанзие тlехкхоачашдаьд хьинар долча гlалгlай йоl. Хlара беттача lаттагара 2700 соагlа килограмм шура хьакха хьинай из, хlаьта балхах мукъайолча хана теркам тlабахийта lомадеш хиннай В. И. Ленина теоретически балхаш.

Хьатlадоагlача шера кхы а дикагlа къахьега, В. И. Ленина биографи цун произведенеши кlоргга lомае — иштта ба Зинас лаьрхlа кхы.

СУРТА ТlА: доярка Даурбекова Зина.

Д. Васильева сурт.

КЪОНАЧАР ДОШ ЧlОАГlА ДА

В. И. Ленина юбилей — из вай мехка хула йоккха событи я, дика цlей да, къаьстта кагирхошта. Баьчча ваь 100 шу дизара сийна лаьцача социалистически яхьа юкъе доагlаш дола даькъа лоац цар.

Района кхашка боах бераша дика толамаш даьхад. Йоччахьалхьеха кlат дохкара план 103 процент кхоачашъяьй. Цу толамашта юкъе кlезига дакъа дацадац кагирхоша.

Предприятешка, колхозашка, совхозе болх беш 19 кагирхой бригада я. Цар членаша захьенеш кхоачаш а тlехкхоачаш а ю. Укх шера цlаккха ца хиннача тайпара доккха дакъа лоац кагирхоша коммунистически къахьегама болама юкъе, уж идейни а практически а чlоагlбалара школа хиннай цох. Цу патриотически болама юкъе даккъа лоацаш 1200 гаргга комсомолеци кагирхойи я, хlаьта 380 сага коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цlи еннай.

Городский комсомольски организаци ше дика хьфар дьфхьеяхад профессех дикагlчуниш наййсвалар яхача яхь кердача форма. Профессех дикагlвар яха цlи дакъхай «Октябра 40 шу» яхача колхоза трактористки Даьдова Шерун, «Кавказ» яхача колхоза доярка Гайтукиева Рукияна, локомотивни депо слесарь Махиева Тамара, кхы дукхахчераш.

Социалистически декхараш кхоачашдеш, локомотивни депо комсомольцашен кагирхошен балха за чакхьакхачавул тlехьагlа къахьегаш 6 тепловоз ттобаьй, «Гудермес — Прохладная» яха еза етта ассфетин нвоад дlахийтай.

Контрольно - измерительни приборий кагирхой цехо беррига къонача болхлоша 110—115 процент кхоачашъю задани. Цу цеха коммунистически къахьегама лакхача культура боля цlи еннай.

Дика къахьег медицински инструментий завода кагирхоша. 14 комсомольца коммунистически къахьегама ударник цlи еннай. Яхь сага цlи завода сийлен Доска тlа яьхай.

Гудермеса мехкаьттахоша мехкаьттен газа яккхара план 102,9 процент кхоачашъяьй. План совгlа 500 тонн мехкаьттен 400 эзар кубометр газа яьккхай. Мехкаьтта тоина декхарга хlаьдар лехдар бахьан долаш 28 эзар сом ахча кходаьд.

Доккхий толамаш даьхад «Октябра 40 шу» яхача колхоза Висадиев керте латтача комсомольцийн кагирхойн звенос. 330 гектарах хlаране тlара 28 центнер кlа дахьккхар цо, планах 17-а тlайийцача декхарех 23-а центнер мара ца хиннача. 15 центнер гектараш, 29 центнер хьажкlаш яьхар.

«Кавказ» яхача колхоза Арсанбиев керте латтача комсомольско-кагирхой бригада гектара тlара 23 центнер кlа дахьккхар.

Тха районе делаеш я «Ленина васкеташта тешаме да» яха комсомольски зачет. Чакхъьяьннай цун кходагlа этап. Дика чакхъьяьннай из медицински инструментий завода, АТВ, локомотивни депо, «Октябра 40 шу», «Дружба» яхача колхозий комсомольски организацешкен мехкаьттахой комсомольски организацешкен. «Кагирхой союзий декхараш» яха а кхыйола В. И. Ленина произведенеш lомадьй, болх беш я комсомольски политпросвещенe кружокаш, художественни самодеятельноста кружокаш, къахьегама а тlемай а ветеранашца, производстве хьалха латтаранца вlашагlбетталу, шоай юкъера образовани лакхъю, кагирхоша.

В. НВИТНО,
ВЛКСМ Гудермесски горкома оргтдела заведующи.

Уж массанахьа а кхоач

Ноябрьта - хьинар айзенначу кашка [illegible] тха кагирхой В. И. Ленин ваь 100 шу дизара, Юкъьанарча комсомольски организацешка беррига низ тlабохийт Бриргаганчи [illegible] зачете шакулла дукагlа кагирхой юкъеоаре. Цу бахьенца цара хlаьцзалца карагlдаьинтар дукха да. 73 юкъьенцаре комсомольски организаца я районе В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна яржача социалистически яхье дакъа лоацаш.

Ленински зачета III-ча этапе гlоргаша хьаьлкха района дукхагlа йола кагирхоша шоай индивидуальни декхараш хилал хьалха кхоачашдаь хилар, бlаьш комсомольцаш пятилетен заданеш кхоачашъяь а баьина 1970 шера чотах къахьегаш хилар.

Дукхан да хьалхе лаьаерий толамех дувца. Массехк масал дохадергlа ах.

1969 шера хlара беттача lаттагара 3350 килограмм шура якха декхарам тlаййцадар Грозненски шурий совхоза доярка, комсомольско - кагирхой коллектива члена Далиева Паьтlамата. ВЛКСМ 51 шу дузача дийцаль ао рапорт делар 3450 килограмм шура яьккхарах.

Дикача къахьегама толамаша кхаьдахкхад юртбоахама шу къона коммунист Якубов Хьамид керте латтача № 3 йолча совий бьацадарий совхоза бьацадарош лелаеча комсомольско - кагирхой бригадо. 1,5-аза кхоачашъяьй коллективо бьацадарош кхеадара план. Укх деношка шера план кхоачашъяь болаш латт Ленина цlерагlча колхоза комсомолец М. Тимаев керте латтача хьайбаш лелаерий бригадан доярка комсомолка Ш. Курбанова керте латтача звенои комсомольцаши кагирхойи.

Дика къахьегарца цхьана кагирхоша дерриге ду шоай политически сакхеташ лаккхара, В. И. Ленина биографи цун теоретически тlехьалеш lомайра. Цу хьакъехьа дукха новкъостал ду комсомольски организацешкен ВЛКСМ райкома В. И. Ленина теоретически тlаьхьале карагlъяра новкъостала лаьрхlа вlашагlъеллача методически советаша. ВЛКСМ райкома рекомендацех беррига комсомольцаша, шоай образоване боарамга хьежжа, В. И. Ленина кхо болх lомабе лаьрхlадар. Дукха ха йовлаш зачетай хьалхаш хилар тхо. Къаьстта дика знанеш хьахьекхар республикански опытни станце, зональни агрохимлабораторе, «Советская Россия» колхозе, Грозненски мехкаьрера, иштта кхыча бовхамий комсомольцашен кагирхошен. Цу боахамашка хан-хана семинарски занятеш ю В. И. Ленина балхех, цига хlара комсомольцо аргl-аргlагlа докладаш ергйола гlулакх вlаштlехьадаьккхад.

Комсомольски активагара зачеташ хьаькаргйолаш райкоме лаьрхlа комисси я цlашагlъелла.

Шоай боккхагlа болча новкъосташкара масал эц пионераша а. Пионерски дружинашта юкъе «Ленина васкеташта тешаме да тхо» яхача девизах яь яржай. В. И. Ленина, цунца цхьана болх баьча большевикий уголкаш, В. И. Ленина вахарах цун гlулакхех лаьца стендаш, фотомонтажаш дикагlа кийчъяра, шоай мехках чуловшам болашагlа материал гулъяра яхье яьнний школай пионерски дружинаш.

Ленински зачет дlаялара кийчо еш хиларца дувзадения района комсомольски организацешка хозаъдуш айбенниб внутрисоюзни болх массови мероприятеш дукхагlа нахйоах, комсомола мугlараш шерлуш латт. Укх шера духхьала шин бетта октябрей ноябрей 300 кагирхо комсомоле хьийцав оаха. Царна юкъе дукхагlбараш юртбоахама специалисташ, доярки, болхлой ба.

Комсомольски собранеш Ленински зачете шеаш дакъа лацарах, шоай индивидуальни декхараш кхоачашдарех отчеташ тел комсомольцаша.

В. И. Ленина 100 шу дизара денна дикача къахьегама совгlаташца маккабиха кийчо еш ба тха района кагирхой.

А. БАСХАНОВ,
ВЛКСМ Грозненски района оргтдела заведующи.

Лоамашка да цун дог

Цу зlамагача сага хьаьъегама биографи «Ингушский» совхозе дlайолаелар. Школа йистекхоачул тlехьагlа кхай тlа балха вахар из механизаторашта новкъостал де. Цхьабакъда дукха ше шеоалнне фарм, хьайбашта юкъе болх бе безам болаш ше хилар гучадаьлар цунна. lаьсий леладе гlолга могаалр цунна ферма заведуюшe. Цунна раьле я хинна, онагlа долча lаьсий группа хьайнар цо. Хьайбаш тацдечна лац, lаьсий чудоаккхача яхий чу хьелдахьелца хогаш чуухаш хотта бар. Во тlехьа ер хьайбаш лелаеча къоначо йолнарча кхаьтар. Цига порадок оттае волалу из. Хьайбашта дикагlа lудал ден уш дикагlа кхабеш волалуш дукхагlа дийзалур цу зооветеспоравлестишка. Шеадашка порадок оттайнр lаьсий чудоаккхача. Шагlа наггахьа мере бlаргагдар из. Шой хьайбашта юкъе йовккхар из дукхагlо де из. Зlамагача сага гlулакх дий лелаедей lаьсий группа дечаргlахарех цаl хилар. Цо шоашъкха ца долийтам хьал а кхелаьоцагlа болча группа дlачудахар дика тоаделне 110 шинерси бугlаьрга. Цу хана аьтта цунна совхоза кулгалхоша эгара хьалхара беррал.

Дикь шу хьалхагlа lаьсий лоаи дика яхийта йолаелар совхоз. lулаш хьалхе лоаи водаш хинар Махьмада да Тангиева Гаол вар. Шийца кагар цо Махьмад а.

Хlанз Махьмада агlу гlалгlай лоамашка шийна бlаргадаьннача сурто ше цкъа а цацваьккхар. Цlоагlа езаелар Махьмада из башха-хоза моттиг.

Къаьстта дика я укхаза хьайбаш лаьна тайп-тайпне безмий даьгlенаш. Укхаза а эрий тlадьлла бобонi бъхлаш, клевер, хьайбашта эгара дикагlа дуаш мел дола дояхьар.

Даьца кхаьна лоамашка хьайбаш шаьхьокхоан хьайбатlам, скотникашта цlалташ хьахьдеш. Совхоза lулаш дахаргдоле дерlехьа тlерача участкашта тlадеха няхьаш доашеш воо Махьмад листа кlоттаргаш а тедай. Цига оаче хьуккадо а инбьеснин дорза чорх, совхоза lулашта ше бал мела барахьай.

Скотникашко болх беш ши шу дьлйдар, цул тlехьагlа зоотехвьде гуртешран эго кунах. Укх шера мей бетта къоначача скотникашт шийн новкъосташна хьалха хьайнар 342 lаьса. Автошиниашьна лоац кlад хьиачалла хьалдехар lаьсий, дикара Махьмада лоамашта кхьерча готтача наьаьа таквьгашка гlолла лоаш чу урагlдагар lулаш. Волхаш дика толамаш даьгlеваш, комсомольна Тангиева кхахьаша дика дlадолалр lулаш, цхьан сахьта са а лобийташ, дийнахь а бус а доажалелга. Новкъостий тешаме бале а, Махьмад дукхагlеор ше хул lулашца, йоаько ю цо доаланна могг хьакха тукха кхерий лекхара, хакахьа хий маладара. Сихха тоадала доладелар хьайбаш.

Гуйрангахьо латтача хана костаста норханц гуйъяла агхар сигалв, догlаш доладелар. Цудухьа лоамашкара lоарадоладелар lулаш. Махьмада lул кхычахьа юкъе белгалагlа лар. Чlоагlа тоадоладелар хьайбаш. Хlара безам 85—90 килограмм тlакхийтадар дулх. Тангиева lула эррига тlакхийтар 183 центнер ер, цу дакъе заданел соагlа — 62 центнер. Из результат тlехдаха я. Лоамашка доахаш доажадарах тlакхийттача дулха хlара центнерга 18 сом 49 кепигкн дахар планагlа лаьохlа хиннача 72 соман 84 кепигах меттел. Центнер дулх тlакхетийтаоге дlайоза цуд лохберах 2 эзар сом гаргга ахча кходаьд. Къоначча скотникa lулацара дукха комбинатешна дlачуддина хьайбаш тlехдиика тоаденнача категорегlа а доархlаш дlайнйар.

Хlанз лелаве верна lул хьайнад Махьмадар. Иэ хьуоаньаь кхоабаш де, верна йолча лоамаш lунка делга вlаштlехьадаьккхад.

— Гlан замалахь а дорстадергда оаха хьайбаш, — тешаме аьлар комсомольца.

Хlаьта бlаьстан юхьа юхе а lул цийца лоаш lорга къахьегам дукха безаш вола из хьахьала саг.

Хьинар ца кхоаьеш къехьегаш хиларах «За трудовое отличие» яха медали вай республика Лаккхьарча Совета Президиума Сийлен грамотех еннай Тангиева Махьмада.

Хьадха латтача скотника толаме дlаеннад Ленински зачет. Цо ахкарна «Кагирхой Российски Союза декхараш» яха В. И. Ленина болх lомабьб, хилал хьалха кхоачашьяьй пятилетка дис шерадуах тlакхетийтарв план. Из волаш ва дика общественник кнларах а. Хьайбаш лелаерашта юкъе агитатор ва Махьмад. Массаза а цунна гоахьа корабоагlа лере дилая шоай агитаторга ладугlаш боля хьайбаш лелаераш. Иштта ва дапп къахьегама уйла еш вола комсомолец Тангиев Махьмад.

М. ТАТУРОВ.

Хlара шера гуйран балхаш деча юртбоахама къахьегамхошта новкъостал де кхашка арабоал Нохч-Гlалгlай педагогически институтa студенташ. Кагирхой хьинар даим белгала хул миччахьа уж хила рах.

Укх гуйрана Назрaн района кхашка хьажкlа, шекара свекла чуухаш хилар уж. Дика ка лаьар комсомольцийн укх шера В. И. Ленина 100 шу дизара сийна тlайййцад декхараш кхоачашдеча. Цар белгалдаьдар гуйрана кхашка юртбоахама культураш чуэцача айленнача хьинарца къахьега, кагирхой къахьегама хьинар цlаккха а хиннача бесса айде, дикен тlехдикей деш, В. И. Ленина теоретически тlехьале кlоаргга lомае.

Хьалхара цаl дизза кхоачашдаь баьннаб уж. Хlанз эррига уйла, хьинар ер дешара шу дика чакхдаккхара гlадерзадаьд кагирхоша.

Назрaн района «Октябра 40 шу» совхозе хьамалlаш чуэцаш къаьстта дика къахьийгад историко-филологически факультета I курса студенташ Ваганова Рабус, Умарова Бирлантас, доазол даьхарча мехкий меттай факультета III курса студента Пономарев Виктора, историко-филологически факультета 4 курса студента Докаев Адама, III курса студента Элесов Саида.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аттехьа) лохе — Р. Ваганова, В. Умарова, С. Элесов; лакхе В. Пономарев, Н. Докаев.

И. Панева сурт.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДУ

Ленински зачета йиълагlа этап йердеча къахьегама толамашца дlайолайир Сунженски района Шеча Эскара цlерагlча колхоза № 4 бригада комсомольско-кагирхой звено. Звено хlара кlено 110—120 процент кхоачашду тlейнца социалистически декхараш.

Цхьабакъда карагlдаьначох кхоачамбаь lеш оамад яц «Ленински къахьегама вахте латтача комсомольций. Хlара дена норма 120 — 140 процент кхоачашъю ДТ-20 трактора тlа болх беш волча комсомольца Барминов Виктора. Цул тlехьаоаш яц комсомолец Ховгуа Владимир тlаваргlа трактор а. Кхашка удобренеш ехкача, лаьтта оахача къахьегама толамаш дехар, новкъостаьшта эша новкъостал лаь тха звено комсомольцийи кагирхойи оамал а хина дlаэттад.

Удобренеш тайса даьаначча тlехьагlа эаба лаьтта аха доладелар тхо. Из болх дlаболабалехьа азен Шалинов Иванен баот бир ДТ-54 тракторашца цаl-ах норма тlехкхоачашъе. Тешаме ю тха «Ашка говраш» хlана аьча, тха звенонцарна хlара механизатора хьинар гlулакх ду шой доладхьарча техникане. Болх йистебьяначул тlехьагlа бийса яла ха яле а цулна эша гlулакх ца деш цlа водац къахьегам механизатор. Цудухьа та аха доладеннача хьалхарча дийнахь 130 процент кхоачашйие норма. Цул тlехьагlа кхы а дикагlа боца оаха болх.

Къахьегама дл йистедаьннача тlехьагlа кlаьхлелаw ховлуш хуже а дог гlоздоах толамаша.

Дукха ха я тхо тхой хьамсарча колхозе болх беш дола. Са а цоцара новкъостий комсомольций Барминов Виктора, Бикетов Николая, Ховгуа Владимира а къахьегама биографи принципикалгара дlайоллаелар. Ешелар тхоша механизатора професси. Из дикагlа lомае лаьохlа Серноводски профтехучилище деша дахар. Из йистебьяккхача хьалха хиннача бригаде болх бе юхадаьхкад. Бокхха безамца тlайппар хо бригаде. Лоамаш доадар раха профтехучилища дика чакхъяьккхарах. Дукха ха яц из тхина, бахьан тхе бригадиро Савельев Николай Ивановича хlанале а массехказа баркал ляьнна тхона. Хlаьта цхьа тешам ба боабе а дlахо йоагlача хина тхой бригада дикагlболча механизаторашта кийса къахьега а лаьрхlа оаха.

Из кхетта Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дузача денна тха звено кийчду къахьегама совгlат.

Хlаоа шера хьуакьем лаьлбарах хьайбаш делаеча лакха толамаш дахаpехи лаьтта делаеча культура лакха йола коллектива яха цlи еннай тха колхоза. Цу гlулакхо кхы а лакаб тха звено хlара члена белхтоахам.

Тlадоагlача юбилейни шера 83 эзар тонн яла? чударе лерхьача социалистически яхьа юкъе а даха районе хьалхарчарна даьдаьо тхо гураьь план дlаде дьтта аьха.

Дукха ха йоаккх Ленински зачета йиълагlча этапа итогаш соглола дн хьатlахкхада. Производстве дика къахьегама соагlа комсомольски кружокашка В. И. Ленина яздаь балхаш lомаеш да тхо.

А. БАТМАНОВ,
Сунженски района Шеча Эскара цlерагlча колхоза № 4 йолча бригада комсомольско-кагирхой звено член.

Тха совгlаташ

В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна химкомбината комсомольцаштен кагирхоштен юкъе яржача яхьа итогаш еш хилар тхо.

Дика берзат даьннад «Ленински къахьегама вахта ударник» яха цlи яккхара № 130 йолча цеха аппаратчика Буваненко Анатоле инициативах кагирхошта юкъе дlаболабеннача йолашах. Дукха толамаш даьхад яьа инициатора Буваненко Анатоле, аппаратчикаша Кутырев Николаеи Рашлаев Бахьаудинеи, лаборантка Шумейко Светланас, иштта кхыбараша.

Яхьа хьалхарча этапе сменашта юкъе котьальнай къона коммунист Салопов Александр керте латтача № 16 йолча цеха коммунистически къахьегама комсомольско - кагирхой смена (смена комсорг Г. Сидоренко). Цига еша «Комбината дикагlа йола комсомольско - кагирхой смена» яха цlи дlахеца безам бац кагирхой кlена а. Хьалха динийчуя кхы а дикагlа да цар къахьегама толамаш. Комбинате къоначаш баьрждл сменийи професси кaрaерзаяра, керда техника балха юкъейоалаяра. 660 соагlа йолча къоначо йолхавно гlоллагlа балха професси карерзаьй.

Кагирхоша укх тlедаьрча хана вовачa 99 рацпредложене 3252 сом пайда баьб. Предприяте кулгалхошта шоаш говза рационализатораш хиларца дlабовзийтаб комсомольцаша. П. Майборoдова, А. Аксенова, А. Рыбкина, иштта дукха кхыбарша.

Дикагlа вола аппаратчик, слесарь, токарь, машинист яха цlи яккхара яхь лаьржай тхо долча, хlанале белгалбаьинаб яхье котбаьнараш.

Кагирхой къахьегама хьинар дукагlаза цlаст а дlинна дlаттай «Ленина васкеташта тешаме да тхо» яхача девизах чакхйоалаш латта Ерригсоюзни зачет. Шийна, коллектива хьалхашка хlара комсомольцо отчет лу «Коммунизмага lомале» яха ленински васкет кхоачашдарах.

Бетта производственни планаш тlехкхоачашъеш хьайоагlа комбината коллектив. Цхьайтта бетта план 25 ноябре кхоачашъяьй, балха пocapнe соаххарчул 5 процент лаккхьеннай.

Укх шера ерригсоюзни социалистически яхье дика къахьегама толамаш дахарах I, III кварталe цхьоалагlа моттиг хьожаеш СССР Министрий Советои ВЦСПС-ои карарь кара тела Ше байрахи акчан премии хьожаьй тха коллектива.

Дlахо йоагlача хана кхы а дикагlа къахьега, кукзаьеля дерригача дунен пролетариате бьччаваь 100 шу дизара денна кот гlаддоахача толамашца, политически чlоагlбенна накъабаха дош ду тха кагирхоша.

О. СЕРДЮН,
[illegible] комитета секретарь.

«СЕРДАЛО»
3-гlа оагl. 4 декабрь, 1969 шу.

ОБЩЕСТВЕННОСТА ЛОАРХIАМЕ ДЕКХАРАШ

ЛоархIаме гIуллакх да социалистически законность чIагIъяр, законах оттаьш правопорядок берригача гражданаша, организацеша, учрежденеша, гIуллакхерча наха лелаяр.

Коммунизм хьалъеш долхача толамаша лакхдаьд къахьегамхой материальни культурни вахар, зулам дегга дIадаккха йиш хуьлийт. Вай мехка жуликашта, хулиганашта, кхаьш яйдераша, тунеядцашта, спекулянташта, кхыболча зуламхошта социальни кIийле яц. Цхьабакъда аьлламашна лерттIа къовсам ца лоаттабеча моттигашка хIанз а болаш ба уж тайпа нах.

Республика цхьайолча районашка правопорядок телхасрашта къовсам лоаттабу керттерча даьъе административни органашна, уттара кIезига новкъостал ду общественни организацеша, къахьегамхой коллективаша, общественноста. Боьлонаш телхаелга дIадаккхара деш йола общественни воздействе гIуллакхаши чурча гIуллакхий министерства органашо, прокуратура а суда а органаша зуламна лоаттабу къовсами айхха буззам болаш хила веза. Цул лоархIам а беш вай республика лаккхехьарча суде, районий халкъа судаша дукхагIа юкъеувз общественность уголовни дешашка хьожача, выездной сессешка дувц хуьхкагIа дола лоархIаме делаш.

Цхьабакъда коллективашка массаза а хилац доккхий зуламаш дахь нах харцбеш. Коллективаша тIадиллара суде баьхва цхьайола общественни обвинителаш зуламхо бехках мукъавакхха гIертачи хул. хIалта зуламхой болх беш хинначу коллективашкара кхьхаташ ух парех хинад хуьрцаш, уж бехках мукъабелийтар лехаш. Уж гIуллакхаш ду зуламхоша шоаш е цар гаргарча наха лехарах. Цунца со гIертаи зуламхоче дабьча зуламах боагIа бехк коллектива собрание къоастабе беза ала. Шйй вокал — общественни защитник е общественни обвинитель суде войтача коллективана дика доваз веза бехке веш волча саге дахь зулам, шуй вагIонгахьара цуи бехк тоьха а тохавн. Масала, Грозненски керттерча дукха комбинате болх беш болча ветеранашна лоро Нестенко Евдокия Федоровнас комбината пехашкара 11,3 килограмм дукха продукташ лочкъаьяр. Шуй къоалана хьалаьязо из мужице белхлоша комбинатера араБоагIийча. Из баьхач делаш бедIара дIа а яьккха Шалья района халкъа суда кхьа шу суд йинна. Белгалдаккха деза Носенко деш собрание дуьнаш шела болалоша пхьанне из бехке ец къинъат дахь ца хилар, из бехказа хьеже гIертаи хилар.

Адаев Сайд-Хьусени цун новкъостийн Грозни́ерча Червонченски хьушагIа урсаш а ваьха лийтаб шига салоIаш хиннача нахах, царгарo сахьатаиш атчен дIадаьккхаi... Цунна бехке веш дахьа хиннача Адаева Грозне Заводской района халкъа суде 7 шу йир. Адаева хьабувоа тигалаш юшйка хиннараш. Белгалдаккха доагIа Адаев болх беш хиннача «Чечингсельстрой» треста СМУ-4 белхлой собрание цунна хава характеристика еша хилар, доагIа из хьахепар дехаш хинна хилар. Кхьиеттел общественни защитник а вайтавар суде. Цхьакхаьнахьа а цхьанне а хьоалдьдкар не даьр довкха зулам а да, из зулам дарах ше болх беш хиннача коллективана эхь а даьд цо, аьнна.

Къоал дараш хулиганал лелаяваш кIелхьагIа зулам дац кхьаьжар. Цо толхабу паччахьалкхен аппарата болх: сий доалу советски паччахьалкхен органий. Цудухьа кхаъ эцарна къиза къовсам лоаттабе беза из вай общественна йиш йоаца зулам хилан хьежа. Цхьабакъда сиента коллективаш ца шу зуламаца лерттIа къовсам лоаттабеш. Масала, Грозне электросета контролера обходчика Щербинина Мезалья Максимовнайна гучадьаьнад Грозне, Леччиний урамагIа, 35, кп. 79, ваьча П. С. Гайгарьева хьаркъаш электроэнергия боагIадай хилар. Из гучадьаьдах ше воттийш хиннад аке дIаяз а ца дир цуьнгахьа Щербининад, шийна Григорьева 20 сом ахча а дIаэц. Из баьхан делаш бехктоххаме оза войгIаш хинна Григорьев кIалхарвахиттар Щербининас. Горэлектросета директора Ю. В. Варковна абонентски отдела начальника Куллаьй боагIаша болх тIахьожам из лоаттабарах кхаъ эца йиш хилар Щербининаьд. Из баьхан долаш цкьа шу суд йир Щербининайна. Щербинина бехкее ца ярал сенгIа, из уголовни бехктохкамах мукъалийтар дехаш кхеза кьоагIъьхьар горэлектросета коллектив.

Цу тайпара масалаш кхьи а дахьа йиш яр. Социалистически имуьщество хьамбелеран, нах бавбеш, кхаъ эцеран, хулиганаш, наха ниаьан дерашц общественноста моральни а материальни а хьалоалаш хила йиш яц. Уж паьакна моттиге долш хила багIоц. Уж зуламашца хьал масанахь а оттайа лехкар ла коллективий, ерригча общественноста.

Ш. ГАЗИЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР Верховни суда председателан заместитель.

МОСКВА КОМАНДА СССР ЧЕМПИОН

ВорхIлагIчех бархIлагIчех турашка ловзаь йистехлакха йиса партеш чаккхъяьхача гучадаьлар командай турнирин хьал.

Пистехлакха йиса партеш чаккхйоахаш цхьатарра счет а йолаш (5:7) вIашитта шозза кйшар Ленинграда шахматисташ. Царел котбаьнараш латбийцашн москвичаш бар. Ши матч цхьаккха а кот доацаш чаккхъяьлар, счет 6:6. Иштта лайзар Азербайджан — РСФСР, Украина — Белоруссия.

Цу тайпара Ленинграда командас 90-нех 57 очко а яьккха ях чаккхъяьккхар. ТIехххьарча — нйслагIча туре ловзаш яцар из.

Ленинградцашца тIагIертта къувсаш хиннача московски командай 46,5 очко мара яцар тIехьара тур йолалуш. Цудухьа хьалхарчарав тIехьаккхера кIешгагIа яле а 8,5 очко яккха езаш бар уж. Украина шахматистий 46,5 очкоп латенйиий 45,5 очкоп яр, уж кхо команда яр ленинградцашта тIехьакхе мегаш. Цхьабакъда нйслагIча тура ловзарашца хьахьекхар ленинградцашца юкхера а къувсаргдараш москвичаш болта.

Массехк парти цхьаккха а кот доацаш чаккхъяьккхар украинцашлатбийцарш. Цул совгIа РСФСР командано аIапагIихлйтта Украина шахматистех счет 8,5:3,5 болаш хйжар.

Массане а терно тIаозаш дар Казахстанех Москван командино юкъе хинна ловзараш. Хьалхарча доска тIа лайзача гроссмейстера Д. Бронштейнех мастера А. Середенкон шоай парти цхьаккха а кот доацаш чаккхъяьккхар. Шуй тIехьагIа - москвичаш массехкараш котбаьхар, масала, гроссмейстераш Р. Холмов, Е. Васюков, Л. Шамкович. Кхалнака декъе котало яьккхар А. Кушнирех Л. Титоренкоса.

Цу матче кхьа парти доацайъ йисача хана счет 8:3 а болаш москвичаш кот бар. Писалча хана доазань ца яьха партеш шоллагIча дийнаь Iурра чаккхъяьхар мастералла кандидаташа С. Веселовскех (Москва) В. Евсеевех (Казахстан). Нагахьа сацна из парти цхьаккха а кот доацаш чаккхъяьна хиннеяларе цхьатарра очкош хулар Москвай Ленинградан командай. ТIехьхо хьалхаре моттиг иккхара цхьаьккха а цхьа матч ловзае езаргьяр чемпионате. Нагахье сацна москвич котоале цо шуй командо хьалхайаккхар. Цхьанна оагIорахьа совац йоацаш цхьатаррарча хьале вар шахмате а шахматист. Цхьабакъда тIехьтIехьагIа дикагIа ловза ваьлар москвич С. Веселовский. Гоераш дадье дIа а сина шуй цешкайна ниъ баьккхар цо. Цул тIехьагIа массехк ход йиза сахьат совцаду казахстански шахматиста. Цу тайпара счет 9:3 болаш москвичаш котбаьлар.

ТIагIертта къовсамаш лаьттар Грузех Азербайджанех командашта юкъе. КхоалагIа моттиг лаьха лерхIаш бар грузински шахматистий, кудухьа украинцашна латбийцела наькха барабелаш дукхагIа очкош ахк езар яр. Грузински спортсменаш кот а болаш чаккхъяьлар ца матч.

Чаккхдьиния СССР-а чемпиона цIи иккхара Грозненски кIерабьаттa къовсамаш. КотбаьIхар 96-нех 57,5 очко яьккха Москва команда. Физически культурни спортни ВархIвгIоанна комитета дIа-дала тола кубок шуй цу командина. ХIанга кIоре шахматиста дошо медалеш елей.

Москвичах ах очко мара кIезигагIа яц ленинградций. Церна енвай дото медалаш. КхоалагIча моттиге Украина команда я — 52 очко. ДIазора моттигаш ухк тайпара йийхьай: Латви, Грузи, РСФСР, Белоруссия.

Хьалхарча доска тIа йиза котало яьккхар гроссмейстера Л. Штейна (Украина), хьалхара моттиг цунга кхаьчар. БархIнех ах очко я цун. ШоллагIча доска тIа хьалка ва гроссмейстер ленинградев С. Фурман (5,5 очко), кхоалагIча доска тIа хьалка ва латвийски мастер А. Шмит (5,5 очко), йиъалгIча доска тIа — М. Подгаец (Украина).

ТIехаика цыьххьамаш гойтар шахматисте мастерадна кандидата А. Панченкос (РСФСР). БархIнех ворхI очко яьккхар цо.

Кхоалхха юкъе (хьалхара моттиг яьккхар СССР чемпионка Н. Александриас (Грузи). ШоллагIча доска тIа кот и Т. Хугешвили (Грузи).

А. ПОГОРЕЛОВ,
республикански категоре судье, кхьай суьдан.

О. Смерилова дьаккхача сурта тIа гроссмейстераш Д. Бронштейн М. Таймалов.

Кердача хоамех бизза тIорми

ХIана - хIана зиххаргболаш, цхьаннахьара баттIаргболаш сан на хет Орлова Надежда Петровнай газетехи журналехи бизза боккха тIормий. Надежда Федоровнайна новкъа хетаи из мукъ. Ше къахьета болаелчакхьа цунна тIаккхачь гIерташ лийлача санна бу цо из болх. Из-я шуй профессех аьлна цо дувцачунга даллйгIача а хоьргда. «Почтальонагара дIадоьлу хьалда политический, культура, къахьегама ди. Цо дахьцарна дукха кхааш, хьа сакъердаме хоамаш, цо доваийт царна вай боккхача мехка вахара ди. Из эш наха, цунга хьеж, сатуьс цар. Цох доккхал ю дешагIа оаха, почтальонаша».

ХIара дийна Назрановча шуй шийтта улица чуйоагIача участке 10 километр хилал гIаш ниъ бу Надежда Федоровнас, шй бIаь ноалйар тIа йода, дукхача наьах кхет, бова, къамаьл хуа.

ХIара денна 500 — 600 газет, журнал, 60 — 70 письмо доагIа цун участке бахача нахага. Ца доагIа газет, журнал деная, письмо тIехьадаьккхаь, хьа ца дахьаш дитад аьнна Надежда Петровнах цкъа бехк баьаккха сагт шуп ю болх бе йолаелчахьа. Цудухьа ю премеш ййю, из лоарьI.

Юкхьанца аз болх хIоболабйча са участке бахача дукхача наьха доашка письмой ящикаш яцара,—яхаш дувц почтальона. — Корах, наIарах хIама отташ латта саш хулар са. Из карта тIа гIойла коа газеташ дIачукхувсилга дйта дезаьга дIахайтар аз наха. Ямкаш мичара эца еза яхаш царга дIадувцаш ла́ьттар со дукха ха йолеш. Цудухьа хIанз аттагIа да. Нагахьа санна хьалхагIа аз корреспонденцеш дIа-хьа кхухьаш 4 сахьат доадеш хиннадале хIанз 2—2,5 сахьата из болх чакх а баьккхе чуйоагIа со.

Иштта шуй болх сихагIа, ликагIа леларгбола хьакъеш лех Надежда Петровнас. Цукхьал почтальона болх баь Iап из.

— Наха юкъе культура кхуьй оаха. Цудухьа тхо тхоаш хила деза дийша, лакха сакхетам болаш,—йоах Надежда Петровнас.

Цун участке сихха газет деша, дийшар кхетаде ца хоаш нах наийсат. Уж цунца бовз. Цудухьа газеташ тIа цхьа сакъердаме хIана хилча е дIахаьаш шу тIа дар, е Iоаеш.

Письмо дIахьча тамаш «Цу адресах вахкат юкъ яздергiий Iа?» — аьнна хоатт Надежда Петровнас. Це из сецкуьйоах ца хоаш шеж воал адресат. Бакъда, шийга письмо ботт дIакхоадабйча хов цунна почтальона из хаттар хIана ду. «Баркал, ер эца вахa цезар са», — оал саго гIад а ваxe. Иштта цо 1—2 сома мaxкa уж беттaш ца дохкаш ди дIадодаш.

Ши-шуй участке бахача нахага газеташи журналаши яздайта квитанцеш хьахьекхар сога Надежда Федоровнас.

Сурта тIа хьежача цхьа цIениларо хета шег шоана из. Бакъда нагахьа Iинерза, хьехтамта я из, дика шег дацуй. Из юкъ ханал хьалха къаьра иштта дIагIахьежача белаве йоацаш аьри немций Штамбург яхача городе хинна концлагерь я. Дукха дайнад цу Iоажала дагорe цу дьаьхача мера.

Цига хьоца доаладахьча тайп-тайпарча къамий 2000 берех цаI хьа а йиця, «га кIаьнк ва ер» яхаш лелавир Надежда Федоровнас. Валийтанаар, найтаниар сага са дьаьхача мара салоIаш ца хулача гитлеровцаша.

Тхом чаккйоалча цIа а воалавь деэийтар цо Евгенета. 10 класс а яккхийта летчикалла дешa вахийтар. Къонахчал долаш кхийнитар из.

Цкъа из хиннача авиачастера вe хоам бера Надежда Петровнайга слубежии декхар кхачашдеш катастрофа а хинна вежив хьа денал дола воI, аьнна.

Из а лейра цу кхалсага дегo. Цудухьа хет из ю йоачал къахагIа. 41-шу мира даьнидаш цун.

Кхела де хIана дац. Из хоиш я Надежда Федоровна. Йолац. Къахьегамна лох цо шийна салоIам, цунцара лох йIоахал. Хаш бу цо шуй болха.

— Аланий моа кйду Iа?—хаьттар аз Надежда Петровнайга.

— ДIа лосхоза вагIача наладерал дукхагIа, — аьнна жоп даьккхар со цо.

Бегашта аьнадале а банъкинадаpe цо аьхар. Цe беттa 80 сом эц. Ухко — 90.

— Цул совгIа еза паччахьалкхено аьхкийн Iайн дувхаду барзкъаш, кога гIирс ду, хIалта квартирах бетта 1 сом 20 кепиги мара далийтац, — йоахар цо. Социйоал почтальона болх бе безам боалча сагах.

Шуй беза тIормий хьанaч а тресa сихха шуй подписчикаш болча яхар Надежда Петровна. Кхьи соца къамаьл де мукъа яцдa. Шуй къаьстта доалар тIорме чу лотерейна тираж гIайона газета. Хоа сона, билеташ шуй шуга, хьамал шоаш мел яраз долаш ю, яхаш дIаккхуладергда цо из шуй участке бахача нахага. Вожаш чIоагIа раьза хургба.

М. ЗАНГИЕВ,
автора сурт.

Доазол дехьара

ХАЛКЪАША ХАРЦБУ

СТОКГОЛЬМ, 1 декабрь (ТАСС). Американски военщинес Сонгми яхача вьетнамски общинна йаьрше нах ояхарий хьисапе боабара дукхьалара демонстраци хилар Упсале.

Сонгме нах боабар — из вьетнамски тIемах къоастадаь гIуллакх дац, аьлар куд тIехьагIа кхиначa митинге цу демонстрацена юкъе дакъа лоацаш хиннарех волча Стиг Хеллинга. США мукIарло дайза ялийзар Сонгме дьyраш санна дола зуламаш шоаш хьалхагIа кхычаьъг дай хилара. Сонгме дай зулам баьхан бола бехк эггара хьалха Пентагона. США доал деча гIоазарий ба.

БРЮССЕЛЬ, 1 декабрь (ТАСС). «Орадур Вьетнаме» яхаш яр Къулбехьен Вьетнама юрташка нах боабеш даьча зуламех лаьаь «Драпо руж» яхача газета статья. Нах баха бIарча пушкташ цIеяьаь хIаллкъеш, бoкийча нахах, кхалнахах, берех къа ца хеташ, американски интервенташа деш дола зуламаш шоаш мадарра дувц газета.

Газета йоах, Бельге общественность бе - башха ца хеташ хулалургьяц из гIуллакх. «ХIара саго харцахьа хIама ларйIа деза Вьетнаме нах боабеш даьча гIуллакхах, из махулла чехкагIа дIадеккхара новкъостал де а деза, йоах газета.

ЛОНДОН, 1 декабрь (ТАСС). Къулбехьен Вьетнаме американски воецшина даь зуламаш чIоагIагIа харцахьа лоархIаш къамальлаш дар ухказа йистейьцача массар безача английски цхьа конференце делегаташа, Конференца юкъе дакъа доацаш хинначара, кхьа берт а болаш могалаьча, чрезвычайни резолюце тIа хьалаа протест ххейкаю американски салтеша Сонгми яхача общинна йаьрша нах боабеш даьча зуламашта дукхьал.

Англе тайп-тайпарча районий делегаташа шоаш къамаьлаш деш белгалдаьккхар, Сонгме даь зуламаш кхычахьа даь хилар: хIара дийна газеташеи радиоси хоаи бу американски воецшинас Къулбехьен Вьетнама йаьршача наха оахарий хьисапе Iазапаш деш хиларах. Конференцена юкъе дакъа лоацаш хиннараша белгалдаьккхар керттера хьадехар США-н цар союзникаш эскар Вьетнамера араданкхар хилар дола кампания Англе шерье езаш хилар.

«ЮКЪАРЧА РЫНКА» ЛАКХЕРА СОВЕЩАНИ» ХЬАЕЛЛАР

ГААГА, 2 декабрь, ТАСС спец. корр. Р. СЕРЕБРЕННИКОВА хьахоийт:

Селхан Гааге европейски «юкъарча рынка» юкъе дакъа лоацача мехкий «лакхехьара совещани» хьаеллар. Цунна юкъе дакъа лоацаш ба Франце президент Ж. Помпиду, цу мехка премьер - министр Ж. Шабан - Дельмас, ФРГ канцлер В. Брандт, Итале Министрий Совета председатель М. Румор, Голланде премьер-министр де Йонг, Бельге премьер-министр Г. Эйскенс, Люксембурга премьер-министр П. Вернер. Совещанена юкъе дакъа лоацаш ба ялх мехка кхьича мехкашарча гIуллакхий министраш, эксперташ, «европейски гIуллакхий хьаькъера» специалисташ.

Къайла еча совещане ден повестка тIа да «юкъарча рынка» беча баллаца дувзадешна дукха лоархIаме дешаш, хIалта цотта цу группировке Англиа цу организацех хьакхета безам бола кхьидола мехкаши хьездера дош а.

«Юкъарча рынка» хьалханка латт хIанз массехк лоархIаме проблема, царех цаI я, къаьстта аьлча, «Юртбоахама юкъарв рынок» оалаш яр хьаьра проблема. Цунна юкъе дакъа лоацача ялх мехка юкъерча ярача вIашлухьадешаш хIанзалца йиш хилийташ цаI йола юртбоахама политикахье. ХIанзлехьа а дукха дола дIанийсн юкъерен ахархой боахамаш доададьча юртбоахаме производствана монополистически концентраци яра йолча политикана тIа-тIа дукхагIа раьза бац юртара ахархой.

Халача хьал тIа я Евратом а: хIанзалца хьаь яьцаяц пуа балха финансироване яра цаI йола система а.

Укх шера ерига Малхбузен Европа оагаьча валютно-финансови кризисо дика гуш хьахьокх европейски экономически сообществе мехкашта юкъерча вIашдухьалений ерига кIоаргал.

ДОВНАШ ДIАХО ДЕШ ДА

АДЕН, 2 декабрь. (ТАСС). Массехк ди хьалха Саудовски Аравс эскараша НРЮЙ подразделеней позицешта дов даьча города Альвадиа районера (Къулбехьен Йемена Республика къилбаседера доазонца йолчарех ках баха цхьа дуьнт) хьал кхоккадевнача латташ ха.

«14 октябрь» яхача газета бенна хоамах, самардейнахь тIаькхка Саудовски Араве самолеташ юхалелкайир НРЮЙ фецарча оборона низаша. Самолеташ толамца юхаяь яле а, къилбаседерча районашкара тIемаш дIахо деш да. Цунна дувзадена НРЮЙ оборона министерство дIайоаржаьд официальни заявлене. Цу тIа белгалдоаккх НРЮЙ авиацоташка уж рейдаш Саудовски Араве дIайолаьр.

«14 октябрь» яхача газета йоах, Саудовски Араве эскара гера лоаттадеча самолетий каравана атака а йир НРЮЙ тIема - фецарча низашка. Из операци ярах моастагIчоа дикка зе хилар.

ИНДИ В. И. Ленин ваь 100 шу дизарна дувзадена Калькуттерча цхьан улицах В. И. Ленина цIи теллай. Дукха нах бахачеи болхачеи цу магистрала шиина а оагIорахьа тайп-тайпарча туькаш, хIалта шоллагIча этажаш тIа — профсоюзни организацей центраш я.

В. И. Ленинех Чоуринги улицаш вIашагIкхеттача метте революце баьччана памятник дагIерга.

СУРТА ТIА: В. И. Ленина улица.

ТАСС фотохроника.

ИНТЕРВЕНТАША ДУ ЗУЛАМАШ

ХАНОЙ. (ТАСС). Американски агрессораша содийташ дац Къулбехьен Вьетнама йаьршача наха дукхьал шоаш деш дола зуламаш. Освобождение яхача Нелакхоазов агентства дувцачоа тIа ГIолла ВИА яхача агентства хьахойт шин бетта, 20 ноябре кхаьчача, Камаут Ракьин яхача провинцешка интервенташа доагаьхьа нах куьбйй 700 совгIа шеран [illegible]

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоалаш Грознее хушцабуш мораш а йолаш, йоачаи а йолацаш, къулба - малхбоалехьара гIаьхххьача боараме, цхьаьна чIоагIа мух а дьекадиш ка хилаш фегара температура республике гIолла 7—12 Грозне 8—10 градус йолаш йIовхал хилей тарлу. ДIахорча шин денна шин буси юкъ-юкъе екха а екхаш кхеьла хила тарлу, цхьайолча хана йоачаш а хулаш, цхьаьна йолча моттигашка дохк а доаллаш, гIайло мух а хьеккаш. Фегара температура буйсашка 4 градус йIовхалгара 1 градус шелалта кхоачаш, дешшка 4—9 градус йIовхал йолаш хургья.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактора заместитель
А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО

4 декабрь

6.30 — «Юрте Iуйре» (гIалгIай меттала). 6.45 — Ашареш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — Передачай программа. 7.35 — Москва. 8.15 — Серлало» газете обзор. 8.25 — Вай хьвара илли. 8.45 — Эггара демократическегIа (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). [illegible] — «Къахьегамех къовсамех иллеца» [illegible] музыкальни передача (нохчий меттала). [illegible] — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда [illegible] (нохчий меттала). 18.15 — Ашареш. [illegible] — Керда хоамаш (эрсий меттала). [illegible] — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 декабрь

17.00 — [illegible] программа. [illegible] — [illegible] (нохчий меттала). [illegible] — [illegible] (гIалгIай эрсий меттала). [illegible] — «Знание» яха [illegible] программа. «Советски [illegible]» дола доаш. 18.40 — [illegible] обзоркаш. [illegible] — [illegible] Канада — Советий Союз. [illegible] 22.30 — Передачай программа.

РАДИО

5 декабрь

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — Хоамаш. 7.30 — Москва. 8.15 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.25 — ХIанзара нохч-гIалгIай ашареш. 8.45 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Вай мехка сийлахьа республикай артисташа иллеш, хелхагIа [illegible], безамах доахача иллей концерт. 16.30 — «Ленински новкъа дола хьй» (эрсий меттала). 17.15 — «ДоттагIий». Оаха доахача шоана дувзадезача иллей концерт (нохчий меттала). 17.45 — Тахан СССР конституцие Ди де (гIалгIай меттала). 18.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 декабрь

[illegible] — Передачай программа. 14.00 — Горький Грозне командаш баскетболах [illegible]. 15.30 — Дешархошта «ЗIамига [illegible]» яха фильм-концерт. 15.35 — [illegible]. «Берех зода вIамага историе» [illegible] художественни фильм. 17.00 — Ди [illegible] (гIалгIай меттала). 17.20 — «Советская учебная дола дувцар» яха документальни фильм. 17.30 — СССР Конституце Ди. 17.45 — «Бовкхане [illegible]» яха концерт. 19.00 — [illegible] клуб. 19.35 — Шоаш, бераш. 20.10 — «Ленина путевкой» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-08; редактора зам. — 3-39-11; бехктоаме секретара — 3-34-38; партейни вахаре, культура, промышленностех отделий — 3-42-30; Юрта боахамех письмой отделий — 3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-08; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05243. Заказ № 5252.